

Regina Boczowska

Historia Grabowca

**Kronika służby zdrowia
ziemi grabowieckiej
1944-2000**

Historia Grabowca

**Kronika służby zdrowia
ziemi grabowieckiej 1944-2000**

Autor: **Regina Boczkowska**

ISBN 978-83-912897-3-0

Rok 2008

Wydawnictwo „GRAB”
Renata Kulik
22-425 Grabowiec
ul. Rynek 2
rkulik@rodzinakulik.eu

1. WSTĘP

Kronika służby zdrowia ziemi grabowieckiej 1944-2000 została opracowana w rękopisie przez lekarza medycyny Reginę Boczkowską. Jest to okres drugiego półwiecza XX wieku.

Chronologiczne zapisy w kronice dają obraz przeobrażeń w służbie zdrowia Grabowca od okresu powojennego (1944) poprzez budowę nowego Ośrodka Zdrowia w czynie społecznym (1964), stały jego rozwój i działalność do 2000 roku.

W opracowaniu zagadnień zdrowotnych ujęto udokumentowane dane statystyczne w formie wykresów i zdjęć.

Kronikę kończy wykaz wszystkich zatrudnionych pracowników w Ośrodku Zdrowia, Izbie Porodowej i aptece od 1944 roku do 2000 roku.

Opracowanie to jest częścią historii Grabowca. Czytając kronikę należy uwzględnić fakt, że zapisy i sformułowania są w znacznej części zgodne z oryginałem i należy je dopasować do dat tam występujących.

2. OKRES POWOJENNY

2.1 Wyzwolenie

Był dzień 25 lipca 1944 roku. Dzień „wyzwolenia” Grabowca. Przewalił się front ze wschodu na zachód poprzez kawał ziemi polskiej, ziemi, która od 5-ciu miesięcy wolna już była od władz okupacyjnych, ziemi, która dlatego „Rzeczypospolitą Grabowiecką” nazwana została.

W ciężkich, krwawych walkach frontowych przeszedł żołnierz radziecki i polski spychając wroga hitlerowskiego coraz bardziej na zachód, pozostawiając za sobą wolną ziemię polską.

Dnia 22 lipca 1944 roku został wydany w Chełmie Lubelskim Manifest Lipcowy Komitetu Wyzwolenia Narodowego, powołujący władzę terenową, proklamujący szeroko pojęte reformy społeczne, ekonomiczne i polityczne. Jeszcze trwały krwawe walki, jeszcze front przebiegał wzdłuż Wisły, a już na skrawku wolnej ziemi zaczęto organizować życie polityczne i administracyjne.

2.2 Osada Grabowiec, II wojna światowa i wyzwolenie

Mała osada Grabowiec położona jest na granicy czterech powiatów: hrubieszowskiego, zamojskiego, chełmskiego i krasnostawskiego. Administracyjnie należy do powiatu hrubieszowskiego. Zamieszkała w większości przez ludność rolniczą. Odległa o 30-45 km od miast powiatowych, pozbawiona połączenia kolejowego, autobusowego, światła elektrycznego, zniszczona w czasie II wojny światowej w 50%, rozdzielana wewnętrznymi walkami politycznymi, budziła się do nowego, innego życia.

Okres mrocznej, krwawej okupacji hitlerowskiej ludność osady Grabowiec i okolicznych wsi przeżyła bardzo dotkliwie. Już od roku 1940 rozpoczęły się aresztowania na tle politycznym mieszkańców osady. Aresztowano i wywieziono do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu dziewięciu mieszkańców z wyższym lub średnim wykształceniem. Żaden z aresztowanych nie wrócił z obozu śmierci. Wszyscy byli członkami ruchu oporu, SPZ i WZW.

Polityka eksterminacji wobec narodu polskiego stosowana przez okupanta nie ominęła Grabowca i okolicznych wsi. Jako dalszy ciąg akcji wysiedleńczej ziemi zamojskiej, wysiedleniem objęto całą ludność narodowości polskiej szeregu gmin powiatu hrubieszowskiego a m.in. gminę i osadę Grabowiec. Według segregacji, przeprowadzonej w obozie przesiedleńczym za tzw. „drutami” w Zamościu, część wysiedlonych została skierowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, skąd już nie było powrotu, część dostała się na „roboty”, tj. do przymusowej pracy w Niemczech, część starszych, chorych oraz dzieci odebranych rodzicom została przewieziona w okolice Warszawy i Mińska Mazowieckiego i tam rozdzielona do poszczególnych wsi w celu zamieszkania. Ci natomiast z mieszkańców, którzy uciekli przed akcją wysiedleńczą tułali się, nie mając możliwości zameldowania się. Oni też zasilali leśne oddziały ruchu oporu.

Najtragiczniej przedstawiała się sytuacja Żydów z Grabowca. Zostali oni bowiem przewiezieni do obozu żydowskiego w Bełżcu i tam zamordowani w komorach gazowych. Z Grabowca zginęło ich ponad 2000.

Równocześnie z „wyzwoleniem” zaczęli powracać do swoich zniszczonych domów rodzinnych i gospodarstw rolnych mieszkańcy Grabowca. Wracali z różnych stron świata, ze wschodniej dalekiej Syberii, z zachodniej Francji, Hiszpanii czy Niemiec, północnej Norwegii, Szwecji czy Anglii, południowej, ciepłej Afryki. Wracali z obozów jenieckich, obozów pracy, czasami obozów koncentracyjnych, wracali z różnych oddziałów wojskowych całego

świata, wracali także z oddziałów leśnych. Wszyscy dążyli do domu, do swojej ziemi. Od nowa musieli zaczynać żyć, odbudowywać zniszczone domy i warsztaty pracy. Pierwsze lata po wyzwoleniu to lata ogromnego wysiłku.

2.3 Organizacja społecznej służby zdrowia

Przemiany polityczne, społeczne i gospodarcze, jakie nastąpiły po „wyzwoleniu”, wywarły ogromny wpływ na dalsze kształtowanie się i rozwijanie życia w Polsce. Dotyczyły one także ochrony zdrowia ludności. Powstała Społeczna Służba Zdrowia mająca na celu niesienie pomocy chorym i zabezpieczenie zdrowia społeczeństwa według zaleceń władzy ludowej.

W osadzie Grabowiec pierwsze zręby Społecznej Służby Zdrowia zostały położone już we wrześniu 1944 roku. W pierwszych latach po „wyzwoleniu” działalność tej placówki była wprawdzie bardzo mała, nie mniej jednak Ośrodek Zdrowia został zorganizowany i ludność tego terenu miała zabezpieczoną podstawową pomoc. Wówczas Ośrodek Zdrowia mieścił się w jednym pokoju w domu „poukraińskim” przy ulicy Skierbieszowskiej 18.

Pracował tam jeden felczer, pełniąc równocześnie funkcję kierownika ośrodka. Był to starszy felczer **Marian Howorski**.

Równocześnie została zaangażowana w charakterze pielęgniarki Ośrodka Zdrowia położna **Leokadia Romska**. Od września 1944 roku aż do 1952 roku pracowała jako pielęgniarka w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu. Od 1952 roku do chwili obecnej¹ pracuje w Izbie Porodowej w charakterze położnej pełniąc równocześnie funkcję kierownika tej Izby.

Od października 1944 roku została zaangażowana jako pomoc fizyczna **Stanisława Moskwa**. Należy zaznaczyć, że od początku swojej pracy wykazywała rzadko spotykaną uczciwość i dokładność w pracy – co powoduje, że do chwili obecnej pracuje w Ośrodku Zdrowia.

Najstarszym jednak pracownikiem w służbie zdrowia na terenie Grabowca była położna **Antonina Lancmańska** (rocznik 1881). W ciągu swojej pracy odebrała około 3000 porodów. Zmarła 20 czerwca 1962 roku, pozostawiając pamięć dla swojej osoby jak i pracy włożonej w wypełnianie swoich obowiązków.

Praca położnej gminnej odbierającej porody w odległych wsiach, odciętych od pomocy lekarskiej, wymagała ogromnego wysiłku woli, odwagi i sił fizycznych. Warunki, w których często odbywały się porody urągały nieraz wszelkim wymaganiom sanitarno-higienicznym. Brak często mydła, pieluszek, pościeli, czystej bielizny nastęrczał ogromne trudności w zabezpieczeniu rodzącej przez infekcję. Przy przedłużającym się porodzie położna nie miała możliwości odpoczynku. Zdana tylko na własne siły, bez możliwości zasięgnięcia rady lekarza lub odtransportowania rodzącej do szpitala przeżywała często ciężkie chwile, szczególnie w przypadkach porodów patologicznych. Nieodosobnionym przypadkiem był transport krwawiącej kobiety furmanką do szpitala odległego o 30 km, trwający kilka godzin. To mały odcinek ciężkiej i jakże odpowiedzialnej pracy położnej gminnej, terenowej.

Należy podkreślić, że w ówczesnym okresie znaczną część porodów odbierały tzw. „babki”. Były to kobiety wiejskie, trudniące się rolnictwem i gospodarstwem domowym, bez przygotowania zawodowego, niemające pojęcia o anatomii człowieka, higienie czy aseptyce. One to bez żadnego zażenowania prowadziły poród, wiązały lnem lub tasiemką pępek noworodka, brudnymi rękami „badały” rodzące kobiety. Stan taki był wynikiem stosunków, jakie panowały przez długie lata na wsi polskiej. Brak uświadomienia, zacofanie, brak szkół i oświaty powodował, że stan taki trwał nadal i w pierwszych latach po „wyzwoleniu”. Nic więc dziwnego, że w takich warunkach śmiertelność okołoporodowa była zastraszająca.

Z chwilą „wyzwolenia” i stworzenia Społecznej Służby Zdrowia sytuacja zmieniła się radykalnie. Prawo do ochrony zdrowia każdemu obywatelowi gwarantowała konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Z powodu braku kadr lekarskich, pielęgniarskich (w czasie okupacji zginęło około 7000 lekarzy), braku placówek służby zdrowia, sytuacja w zakresie ochrony zdrowia w pierwszych latach powojennych była bardzo ciężka. Ale założenia Społecznej Służby Zdrowia i oświaty szły w tym kierunku, aby jak najszybciej udostępnić pomoc lekarsko-pielęgniarsko-położniczą wszystkim obywatelom przez rozwój Społecznej Służby Zdrowia.

Realizację tych założeń w okresie dwudziestoletniej pracy ośrodka chcę uwidocznić na bardzo małym odcinku służby zdrowia w terenie wiejskim - terenie działalności Ośrodka Zdrowia w Grabowcu, przedstawiając rozwój i pracę Ośrodka Zdrowia opisem, fotografią czy wykresem.

Ośrodek Zdrowia działalnością swoją obejmował teren o promieniu 10 km i o ludności około 14 000 osób. Terytorialnie należały tu gromady: Grabowiec, Mołodiatyczne, Gdeszyn, Świdniki, Skomorochy, Tuczępy i Szystowice. Pracę nad tak rozległym terenie prowadził jeden felczer, jedna pielęgniarka i jedna położna.

Od października 1945 roku zaczął pracować w Ośrodku Zdrowia felczer **Stanisław Kidybiński**.

W roku 1945 Ośrodek Zdrowia został przeniesiony do budynku „pożydowskiego” przy ulicy Kościelnej 4, zajmując w tym czasie jedną izbę i poczekalnię. Oprócz felczera w dalszym ciągu pracowała jako pielęgniarka, po-

¹ (od wydawcy) Autorka pisała ten fragment w latach pięćdziesiątych XX wieku.

łożna Leokadia Romska i pomoc fizyczna Stanisława Moskwa. Ilość przyjmowanych pacjentów wynosiła wówczas 3-6 dziennie. Zabiegów wykonywano więcej, były to bowiem zabiegi wykonywane na zlecenia lekarzy z miast powiatowych. W pierwszych latach po „wyzwoleniu” sytuacja odnośnie kadr służby zdrowia była bardzo trudna. Dla przykładu podam, że do roku 1951 w Hrubieszowie pracowało tylko 6-ciu lekarzy, obsługując jednocześnie szpital o 90 łóżkach. W terenie pracował tylko jeden lekarz Jan Urbanowicz. W ośrodkach zdrowia pracowali felczerzy, którzy z konieczności musieli wykonywać obowiązki przerastające ich możliwości zawodowe. Niemniej należy przyznać, że w tym okresie stanowili oni awangardę służby zdrowia na wsi, oni pierwsi kładli zręby pod wiejską społeczną służbę zdrowia. Ośrodek Zdrowia zapewniał podstawową pomoc lekarsko-pielęgniarską chorym oraz prowadził pracę sanitarno-oświatową. Już w roku 1948 na terenie Grabowca działała Społeczna Komisja Zdrowia przy Gminnej Radzie Narodowej. W skład jej wchodził: wójt gminy, komendant posterunku MO, czynnik społeczny oraz pracownicy Ośrodka Zdrowia. Komisja Zdrowia spełniała ważną funkcję społeczną, polegającą na kontroli poszczególnych punktów usługowych, sklepów i posesji pod względem sanitarnym oraz zgłaszanie swoich wniosków i postulatów odpowiednim władzom.

2.4 Apteka

Uzupełnieniem służby zdrowia w Grabowcu była apteka mieszcząca się przy ulicy Skierbieszowskiej prowadzona do roku 1941 przez mgr farmacji **Adama Brykalskiego**, zmarłego w obozie w Oświęcimiu, a następnie przez jego żonę **Michalinę Brykalską**.

2.5 Powiatowy Związek Samorządowy w Hrubieszowie

Administracyjnie, od roku 1944, Ośrodek Zdrowia w Grabowcu podlegał Powiatowemu Związkowi Samorządowemu w Hrubieszowie. Funkcję sekretarza Powiatowego Związku Samorządowego od „wyzwolenia” do roku 1950 pełnił **Ksawery Kopczyński**. Urodzony 1 grudnia 1891 roku w Niewirkowie (pow. Tomaszów Lubelski). Od szeregu lat był pracownikiem w administracji państwowej i samorządowej na terenie powiatu hrubieszowskiego, odznaczając się wyjątkową znajomością w zakresie prawa administracyjnego. Znany był jako sumienny, obowiązkowy i sprawiedliwy pracownik a także jako wielki działacz społeczny. Za pracę swoją został odznaczony Honorową Odznaką XX-lecia Polski przed rokiem 1939, oraz Medalem X-lecia Polski Ludowej w roku 1954. Dzięki jego opiece i staraniu zaczęła się rozwijać także i służba zdrowia w powiecie hrubieszowskim.

2.6 Powiatowy lekarz, kierownik wydziału zdrowia

Nadzór nad organizacją służby zdrowia i pracą personelu fachowego sprawował lekarz powiatowy. On organizował placówki służby zdrowia w mieście i na wsi, angażował pracowników, dbał o właściwą pracę placówek, o poziom przygotowania zawodowego personelu. Od wyzwolenia do kwietnia 1946 roku obowiązki lekarza powiatowego pełnił lekarz medycyny (nieznane nazwisko). Od 1946 roku funkcję tę przejął lekarz medycyny **Feliks Cygańczuk**. Urodzony 15 lutego 1912 roku w Zabytowie (pow. Zamość). Studiował medycynę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Dyplom otrzymał na tej uczelni w roku 1942. Nostryfikował się w 1946 roku w Krakowie. Już podczas okupacji pracował jako lekarz w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie, udzielając często pomocy lekarskiej ludziorom „spalonym”, tj. z konspiracji lub partyzantki. Po „wyzwoleniu” pracował jako lekarz powiatowy do roku 1952 i jako lekarz Ubezpieczalni Społecznej. Obecnie pełni funkcję kierownika Rejonowej Przychodni PKP i pracuje tam jako lekarz. Należy zaznaczyć, że Feliks Cygańczuk pełnił funkcję organizatora służby zdrowia w bardzo trudnym okresie powojennym, na terenie zniszczonym podczas działań wojennych. Niemniej powstały wtedy pierwsze placówki służby zdrowia, ośrodki i izby porodowe w Jarosławcu, Grabowcu i Mirczu. Po reorganizacji w roku 1950 pełnił funkcję kierownika Wydziału Zdrowia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie. Za swoją pracę został odznaczony Odznaką Wzorowego Pracownika Służby Zdrowia i Odznaką Wzorowego Kolejarza.

Od kwietnia 1952 roku funkcję kierownika Wydziału Zdrowia PPRN w Hrubieszowie pełnił **Józef Remarczyk**. Urodzony 25 marca 1915 r. w Cichoborzu. Po ukończeniu kursu w zakresie organizacji służby zdrowia zaczął bardzo intensywnie pracować na nowym stanowisku. Należy z całym uznaniem podkreślić, że podczas jego działalności, – mimo, że sam nie był fachowym pracownikiem służby zdrowia, placówki służby zdrowia już istniejące wzmocniły się administracyjnie i gospodarczo, powstało kilka nowych ośrodków zdrowia i Izby Porodowe w powiecie. Jemu także w dużej mierze zawdzięczamy, że Ośrodek Zdrowia a potem Izba Porodowa w Grabowcu zostały w szybkim czasie zorganizowane i wyposażone w odpowiedni sprzęt medyczny i gospodarczy.

Od roku 1956 obowiązki kierownika Wydziału Zdrowia PPRN w Hrubieszowie pełnił lekarz medycyny

Władysław Dąbrowski. Urodzony 22 lipca 1914 roku w Futorze Romanowskim w ZSRR. Studiował medycynę przez pierwsze 4 lata na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Dyplom otrzymał 15 grudnia 1946 roku w Krakowie. Pracował w Szpitalu Powiatowym w Tomaszowie Lubelskim. Pełnił funkcję kierownika Wydziału Zdrowia w Radzynie Podlaskim i w Chełmie Lubelskim. Był kierownikiem Ośrodka Zdrowia w Bolkowie w województwie wrocławskim. Obecnie pracuje w Hrubieszowie pełniąc funkcję kierownika wydziału zdrowia, kierownika Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej oraz kierownika Przychodni Radiologicznej pracując jako lekarz radiolog posiadający I-szy stopień specjalizacji z zakresu radiologii.

2.7 Kadra medyczna

Ciężka sytuacja w służbie zdrowia w pierwszych latach powojennych zaczęła się radykalnie poprawiać od roku 1950. Od tego bowiem czasu, co roku kończyło studia medyczne około 2000 młodych lekarzy w 10 Akademiach Medycznych Polski Ludowej. Jednak mimo przyrostu nowych kadr sytuacja w społecznej służbie zdrowia, szczególnie na wsi nie była i nie jest najlepszą. Wynika to przede wszystkim z nierównego rozmieszczenia kadr lekarskich w terenie; w dalszym ciągu miasta duże i wojewódzkie grupują najwięcej lekarzy. Tam jeden lekarz przypada na 400 - 500 mieszkańców. Na wsi natomiast w pierwszych latach po „wyzwoleniu” przypadał jeden lekarz na 15 000 - 20 000 mieszkańców. W roku 1963 przypadał jeden lekarz na 6 000 mieszkańców. Ta dysproporcja była i jest wynikiem szeregu przyczyn, które powodowały, że młody lekarz nie chciał i bał się iść na wieś. Najważniejsze przyczyny to ogromne wówczas zaniedbanie na wsi pod względem kulturalnym, oświatowym, a nawet gospodarczym. Brak odpowiednich warunków lokalowych dla placówek służby zdrowia, mieszkaniowych dla lekarzy i pielęgniarek, brak połączeń komunikacyjnych, brak często światła elektrycznego, a z drugiej strony ogromna odpowiedzialna praca, którą musiał wykonywać sam młody lekarz, pozbawiony możliwości konsultacji, bez zaplecza specjalistycznego, bez laboratorium analitycznego. To nie zachęcało młodego lekarza do pracy w terenie wiejskim.

3. ZMIANY

3.1 Zatrudnienie Reginy Boczkowskiej

W roku 1951 została skierowana do pracy w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie z równoczesnym objęciem kierownictwa Ośrodka Zdrowia w Grabowcu młoda lekarz medycyny **Regina Boczkowska**.

3.2 Remont budynku, biała szkoła

Pracę swoją w Grabowcu rozpoczęła Regina Boczkowska od remontu całego budynku „pożydowskiego”, przy ulicy Kościelnej 4, z przeznaczeniem na Ośrodek Zdrowia i Izbę Porodową. Na okres remontu Ośrodek Zdrowia został przeniesiony do ogromnej, zniszczonej sali lekcyjnej w starym budynku szkolnym, tzw. „białej szkole”, przy ulicy Kościelnej 1. W tym okresie warunki pracy były bardzo trudne. Walały się sufit, dziurawa podłoga, odrapane ściany i magazyn żywnościowy opieki społecznej w kącie sali to obraz ówczesnego gabinetu lekarskiego. Brak podstawowego urządzenia gabinetu utrudniało znacznie pracę personelu. Niemniej ilość przyjętych chorych zaczęła stopniowo wzrastać. Wówczas w Ośrodku Zdrowia pracowano od godzin popołudniowych do późnych godzin nocnych – często do 1-szej w nocy – przy świetle lampy naftowej. Było to wynikiem pracy lekarza w Szpitalu w Hrubieszowie w godzinach przedpołudniowych.

Należy podkreślić, że lekarz medycyny Regina Boczkowska dojeżdżała codziennie rano, bez względu na pogodę i porę roku do Szpitala Powiatowego w Hrubieszowie przez okres dwóch lat, zgodnie z nakazem pracy. Komunikacji stałej nie było. Odległość 30 km należało przebyć tzw. samochodem okazynym, tj. ciężarowym, pocztowym, czasem traktorem, tak, aby rano być w szpitalu (wówczas w szpitalu pracowało 3 lekarzy na 90 łóżek) wykonać dość duży zakres swojej pracy, wrócić z powrotem okazynym środkiem lokomocji do Grabowca i przyjąć przy „naftówce” 15-20 pacjentów. Pracę w Ośrodku Zdrowia kończono często głęboką nocą.

Warunki mieszkaniowe lekarza przedstawiały się w tym okresie nie najlepiej. Mieszkanie ograniczało się do jednego pomieszczenia używanego za spiżarnię. W zimie szron pokrywał ściany, pokój bowiem nie był przygotowany do zamieszkania. O innych wygodach nie było co marzyć. Wskutek zniszczeń wojennych warunki mieszkaniowe w Grabowcu były bardzo ciężkie i nie można było zabezpieczyć lekarzowi lepszego mieszkania. Zresztą i pomieszczenia placówek służby zdrowia były bardzo zniszczone i nadawały się tylko do remontu.

3.3 Cel młodego lekarza

Praca w ciągu dwóch lat w tak ciężkich warunkach była możliwa tylko dzięki sile młodości, energii i celowi, który przyświecał młodemu lekarzowi i personelowi Ośrodka Zdrowia i Izby Porodowej w Grabowcu.

Celem tym było:

1. Rozbudowa placówek służby zdrowia w Grabowcu poprzez zorganizowanie Ośrodka Zdrowia z poradnią ogólną, dziecięcą, ginekologiczną i poradnią lekarsko-dentystyczną oraz zorganizowanie Izby Porodowej.
2. Udzielanie pomocy lekarskiej, lekarsko-dentystycznej i pielęgniarskiej chorym w myśl zaleceń społecznej służby zdrowia.
3. Roztoczenie opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem.
4. Objęcie opieką profilaktyczną całej młodzieży szkolnej.
5. Przeprowadzenie szczepień ochronnych tak dzieci jak i dorosłych.
6. Szerzenie oświaty sanitarno-higienicznej w terenie wszystkimi możliwymi drogami takimi jak: pogadanki w ramach Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, w ramach działalności Ośrodka Zdrowia, kolportaż broszurek, książek i pism propagandowych, praca w społecznych komisjach zdrowia.
7. Społeczna praca personelu służby zdrowia na terenie osady Grabowiec.

Wszystkie poczynania i długoletnia praca całego personelu służby zdrowia w Grabowcu szły w tym kierunku, aby zabezpieczyć zdrowie każdego człowieka.

3.4 Odremontowany budynek

Jesienią 1951 roku oddany został do użytku odremontowany budynek przy ulicy Kościelnej 4 z przeznaczeniem na Ośrodek Zdrowia i Izbę Porodową. Ośrodek Zdrowia otrzymał trzy pomieszczenia: gabinet lekarski, gabinet zabiegowy oraz poczekalnię. Druga część budynku została przeznaczona dla Izby Porodowej.

Równocześnie została zaangażowana do Ośrodka Zdrowia młodsza pielęgniarka **Lucyna Raczyńska**.

Dotychczas pracująca na stanowisku pielęgniarki położna Leokadia Romska została zaangażowana jako położna w nowoorganizującej się Izbie Porodowej w Grabowcu.

Urządzenie Ośrodka Zdrowia wymagało ogromnego wysiłku. Należy bowiem pamiętać, że były to ciężkie lata powojenne, fundusze na urządzenia placówek były ograniczone, istniały duże trudności w otrzymaniu i zakupie sprzętu lekarskiego jak i gospodarczego. Niemniej jednak przy pomocy ówczesnego kierownictwa Wydziału Zdrowia PPRN w Hrubieszowie urządzono Ośrodek Zdrowia i Izbę Porodową starym, używanym sprzętem placówek zdrowia z Wareża, który w ramach umowy terytorialnej między Polską a ZSRR został przydzielony do Związku Radzieckiego.

3.5 Praca zespołu

W pierwszych latach pracy obecnego zespołu, tj. Reginy Boczkowskiej, pielęgniarki Lucyny Raczyńskiej oraz pomocy fizycznej Stanisławy Moskwy, wprowadzono w działalność Ośrodka Zdrowia zasady Społecznej Służby Zdrowia – zakładające, że z usług tej placówki ma prawo korzystać każdy, ubezpieczony czy nieubezpieczony, z tym, że pacjent ubezpieczony otrzymywał poradę lekarską i zabieg bezpłatnie natomiast pacjent nieubezpieczony opłacał 10 zł (dziesięć złotych) za poradę lekarską, a od roku 1957 – 20 zł (dwadzieścia złotych), oraz za zabieg pielęgniarski 5 zł (pięć złotych). W prywatnych gabinetach opłaty kształtowały się od 50 zł do 100 zł. Kwoty pobierane były za pokwitowaniem i odprowadzane do Wydziału Zdrowia PPRN w Hrubieszowie. Cennik opłat wywieszony w poczekalni ośrodka zapoznawał pacjentów z ustalonymi opłatami.

Ta forma pracy oraz uczciwość w załatwianiu pacjentów spowodowała, że społeczeństwo zaczęło darzyć zaufaniem społeczną placówkę służby zdrowia i przekonało się, że jakość usług lekarsko-pielęgniarskich nie idzie w parze z wysokością opłat. Przekonano się, że niskie opłaty za leczenie w Ośrodku Zdrowia są wynikiem zdobyczy socjalnych, jakie przyniosły za sobą zmiany polityczno-społeczne.

Nieufność, którą społeczeństwo wsi darzyło wszystko co nowe, nie ominęła także i społecznej służby zdrowia. Nie wierzono, aby bezpłatnie lub za niską opłatą można było dobrze leczyć. Trzeba było pracą udowadniać, że udogodnienia, które niosła społeczna służba zdrowia są dla nich, dla zabezpieczenia ich zdrowia a wypływają z istoty przemian, które zaszły w Polsce Ludowej. Lata ciężkiej pracy małego zespołu pracowników Ośrodka Zdrowia i Izby Porodowej w Grabowcu przekonały społeczeństwo tego terenu o słuszności założeń społecznej służby zdrowia.

Praca jednego lekarza w promieniu 10-ciu km obejmująca teren zamieszkały przez ok. 14 000 mieszkańców

była bardzo ciężka. Godziny pracy nie były normowane. Lekarz i pielęgniarka wiejskiego ośrodka musieli być stale w pogotowiu. O każdej porze dnia i nocy musiano załatwiać chorych, często niewymagających natychmiastowej, nocnej porady. Ludzie nie byli przyzwyczajeni do tego, że lekarz ma godziny pracy, a będąc sam w terenie nie jest po prostu w stanie pracować dzień i noc. Jeszcze gorzej sytuacja przedstawiała się z godzinami pracy pielęgniarki. Należy bowiem pamiętać, że w latach pięćdziesiątych stosowano w terapii w ogromnych ilościach penicylinę, podawaną chorym w postaci iniekcji domięśniowych co trzy godziny bez przerwy przez dwie – trzy doby. Praktycznie biorąc pielęgniarka pełniła ciągły dyżur.

Praca w takich ciężkich warunkach wymagała od personelu fachowego ogromnego wysiłku woli, samozaparcia i dużo sił fizycznych. Wkład pracy nie poszedł na marne. Potwierdzają to osiągnięcia w pracy zdobyte przez personel fachowy i pomocniczy w okresie 13-lecia działalności placówek społecznej służby zdrowia w Grabowcu.

Pracę w placówkach społecznej służby zdrowia należy ująć w dwa główne zagadnienia:

1. Lecznictwo otwarte – obejmujące poradnię ogólną oraz lekarsko-dentystyczną, aptekę.
2. Lecznictwo zamknięte – obejmujące działalność Izby Porodowej.

4. LECZNICTWO OTWARTE

4.1 Podstawowe informacje

Przez określenie „lecznictwo otwarte” lub „opieka zdrowotna” rozumie się świadczenia udzielane osobom przychodzącym do zakładu społecznej służby zdrowia (w miejscu zamieszkania, w zakładzie pracy) jak również świadczenia udzielane przez zakład społecznej służby zdrowia poza terenem zakładu leczniczego jak np. w domu obłożnie chorego, w miejscu pracy itp. w granicach statutowych zadań danego zakładu.

Opieka zdrowotna otwarta obejmuje:

1. Świadczenia z zakresu zapobiegania (profilaktyki) jak np.:
 - badania okresowe dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym,
 - badania wstępne i okresowe młodocianych i dorosłych,
 - badania okresowe stanu kobiet ciężarnych i niemowląt,
 - badania profilaktyczne w celu wykrywania w początkowych stadiach chorób o znaczeniu społecznym, a zwłaszcza nowotworów, krzywicy, choroby reumatycznej, chorób zawodowych itp.,
 - zwalczanie ostrych i przewlekłych chorób zakaźnych – kładąc szczególny nacisk na szczepienia ochronne tak dzieci jak i dorosłych oraz oświatę sanitarno-higieniczną,
 - wykonywanie czynności sanitarnych.
2. Świadczenia z zakresu rozpoznawania i leczenia, w szczególności:
 - badanie chorego bezpośrednio w lokalu przychodni ośrodka (ambulatorium), jak również obłożnie chorego w domu,
 - wykonywanie badań rozpoznawczych pomocniczych np. badanie krwi, moczu itp.,
 - rozpoznanie i leczenie,
 - zapisywanie leków, środków opatrunkowych, przedmiotów ortopedycznych itp.,
 - wykonywanie zabiegów – iniekcje, opatrunki, fizykoterapia, gimnastyka lecznicza itp.
3. Orzecznictwo lekarskie, a w szczególności orzekanie o:
 - czasowej niezdolności do pracy wskutek choroby,
 - czasowej niezdolności do pracy i ograniczeniu zdolności ze względu na stan zdrowia,
 - stanie zdrowia dla celów ustalenia inwalidztwa,
 - stanie obrażeń ciała,
 - stanie zdrowia kandydatów do szkół i pracy,
 - stanie zdrowia dzieci i młodzieży w związku z pobieraniem nauki,
 - niemożności odbycia kary aresztu wskutek choroby,
 - potrzebie leczenia uzdrowskiego,
 - stanie zdrowia kandydatów na kierowców pojazdów mechanicznych i w wielu innych sprawach.
4. Pomoc stomatologiczna:
 - leczenie i wypełnianie ubytków zębowych,
 - usuwanie zębów nienadających się do leczenia,
 - protezowanie ubytków uzębienia,

- leczenie jamy ustnej,
- leczenie ortodontyczne dzieci.

Zakłady społeczne służby zdrowia zobowiązane zostały do udzielania świadczeń całej ludności, zarówno uprawnionej do bezpłatnych świadczeń, jak i nieposiadających tych uprawnień. Tym ostatnim świadczenia lecznicze powinny być udzielane na warunkach odpłatności ustalonej w obowiązującym cenniku. Opłaty za świadczenia zakładów społecznych służby zdrowia zostały ustalone zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 1960 r. i wynoszą:

1. Za poradę udzieloną w zakładzie społecznym służby zdrowia przez:
 - lekarza – 20 zł (do tej pory 10 zł),
 - felczera – 10 zł (do tej pory 5 zł).
2. Za poradę udzieloną w domu chorego:
 - lekarza – 50 zł,
 - felczera – 20 zł.
3. Za zabiegi chirurgiczne:
 - mniejsze jak: zszycie rany, nacięcie powierzchownego ropnia itp. – 20 zł,
 - średnie jak: nastawienie zwichniętego stawu, usunięcie paznokcia itp. – 30 zł.
 - większe jak: ustawienie złamania kości kończyny, obojczyka itp. – 60 zł.

Rozporządzenie ustaliło, że za poradę uważa się zbadanie chorego oraz w miarę potrzeby zapisanie leków, środków opatrunkowych lub pomocniczych, objaśnienie ich użycia i wystawienie zaświadczenia lekarskiego.

Opłata za poradę w domu chorego obejmuje czas z dojazdem (dojściem) do chorego nieprzekraczającym łącznie 40 minut. Jeżeli udzielanie świadczeń w domu chorego trwało dłużej niż 40 minut, wliczając w to czas zużyty na przejazd, to dolicza się za każde następne rozpoczęte 30 minut po 20 zł. Jeżeli odległość między zakładem leczniczym a mieszkaniem chorego jest większa niż 1 km dolicza się do opłaty również rzeczywiste koszty dojazdu.

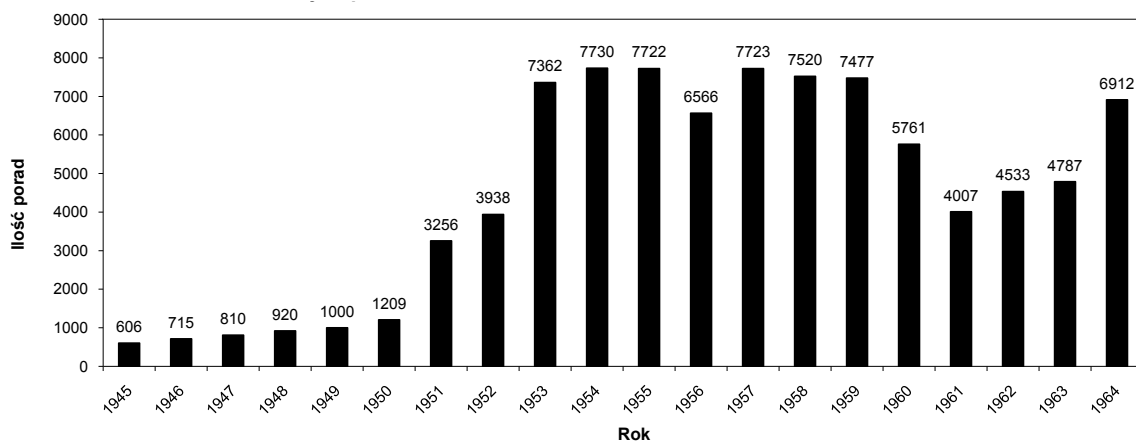
Świadczenia opieki zdrowotnej otwartej udzielane są bezpłatnie:

1. Osobom uprawnionym do leczenia w zakładach społecznej służby zdrowia na podstawie przepisów szczególnych jak np. o ubezpieczeniu społecznym, o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników itp.
2. W przypadkach zapobiegania i leczenia chorób społecznych lub zakaźnych jak: gruźlica, choroby weneryczne, jaglica, grzybica, żółtaczką zakaźną itp.
3. W ramach zorganizowanych akcji wykrywania i zapobiegania chorobom np. szczepienia ochronne, badania masowe ludności bądź określonych grup ludności.
4. Dzieciom do lat 14.
5. Młodzieży szkolnej uczęszczającej do szkół wszelkich typów i stopni przez poradnie higieny szkolnej oraz zakłady społecznej służby zdrowia.
6. Kandydatom do szkół i do pracy, jeżeli świadczenie polega na badaniu stanu zdrowia i wystawieniu świadectwa lekarskiego.
7. Osobom, które uległy wypadkowi:
 - w związku z wykonywaniem ustawowego obowiązku świadczeń na cele publiczne,
 - w związku ze zwalczaniem klęsk żywiołowych,
 - przy wykonywaniu funkcji lub zadań zleconych przez organizacje polityczne, zawodowe lub społeczne.

W oparciu o wyżej wydane wytyczne resortu, placówki społeczne służby zdrowia w Grabowcu zaczęły wykonywać swoją społeczną funkcję. W pierwszych latach działalności Ośrodka Zdrowia zagadnienie leczenia chorych stało się z konieczności podstawowym zadaniem. Wynikało to z tego, że w terenie tak rozległym, o tak szczupłej kadrze lekarskiej należało na bieżąco załatwiać wszystkie przypadki zgłaszanych zachorowań czy to w ambulatorium czy też w domu chorego. Wskutek udogodnień, jakie przyniosła społeczna służba zdrowia napływ pacjentów wzrastał z roku na rok. Wszystkie przypadki zaniedbane, nieleczone od lat teraz dopiero miały możliwość dojścia do lekarza – prawie za darmo. Ten stan rzeczy powodował, że praca ograniczała się do udzielania pomocy chorym i wykonywania zabiegów, natomiast na profilaktykę czasu nie wystarczało i była ona traktowana marginesowo.

Niżej podany wykres udzielanych porad lekarskich w Ośrodku Zdrowia i w domu w latach 1945-1964 ilustruje wyraźnie pracę placówki służby zdrowia. I tak w latach do 1951 r. ilość chorych przyjętych przez felczera kształ-

towała się na poziomie 1 000 - 1 200 pacjentów rocznie, a dalszych latach ilość ta wzrosła gwałtownie aż do 7 723 pacjentów w roku 1957, następnie zaznacza się spadek udzielanych porad do 4 007 w roku 1961. Zmniejszenie się ilości udzielanych porad lekarskich tłumaczy się mniejszym rozwojem działalności ośrodka przez zorganizowanie nowych placówek społecznych służby zdrowia w Uchaniach, Trzeszczanach, Miączynie oraz punktu felcherskiego w Horyszowie Ruskim.

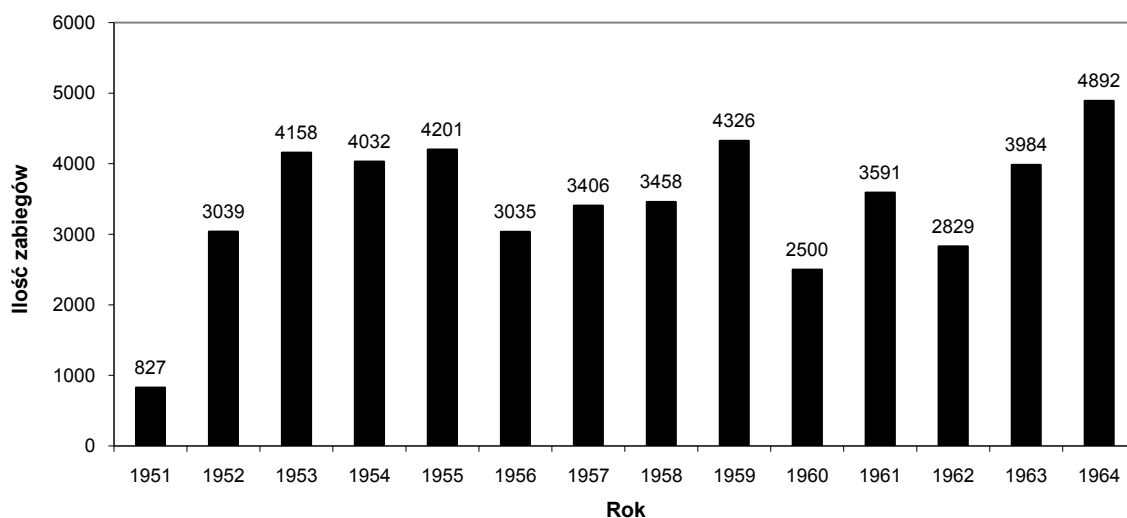

Wykres 1

Ilość udzielonych porad lekarskich w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu w latach 1945-1964.

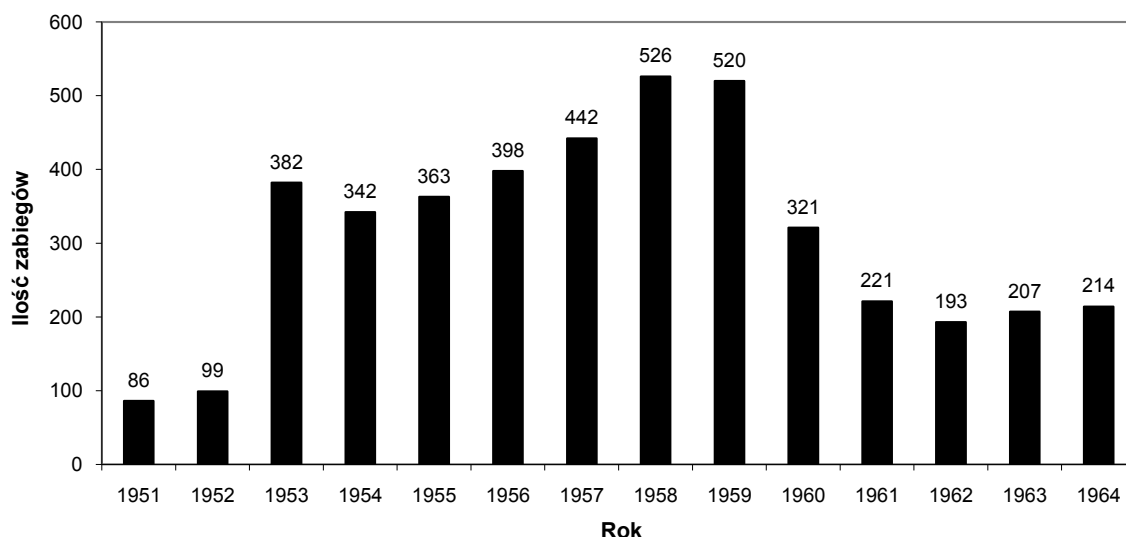
Warunki pracy Ośrodka Zdrowia w Grabowcu zależą także w dużym stopniu od pracy pielęgniarki. I tutaj należy z całym uznaniem podkreślić pozytywny stosunek do pracy pielęgniarki Lucyny Raczyńskiej. Jej zmysł organizacyjny, energia i sumienna, dokładna praca spowodowały, że placówka nasza jest jedną z lepiej pracujących w województwie lubelskim. Praca pielęgniarki w wiejskim Ośrodku Zdrowia jest pracą wszechstronną, różniącą się w zasadniczy sposób od pielęgniarki w poradniach miejskich. W wiejskim Ośrodku Zdrowia pielęgniarka pełni rolę rejestratorki prowadząc kartoteki ubezpieczonych i nieubezpieczonych, pełni funkcję kasjerki – przyjmując wpłaty za usługi, dysponując budżetem, przygotowuje chorego do badania lekarskiego, wykonuje zabiegi ochronne ludności całego terenu, prowadząc przy tym kartotekę szczepień ochronnych dzieci, wypełniając imienne wezwania do szczepień, prowadzi kartotekę chorób zakaźnych.

Te wszystkie obowiązki nakładane na pielęgniarki pracujące w wiejskich ośrodkach wymagają od nich inteligencji, ogromnej pracy a przede wszystkim zmysłu organizacyjnego i dużo sił fizycznych. Mały wycinek pracy pielęgniarki ilustrują niżej zamieszczone wykresy.

Wykres 2

Ilość wykonanych zabiegów pielęgniarskich w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu w latach 1951-1964.

Wykres 3

Ilość zabiegów pielęgniarских wykonanych w domu chorego w latach 1951-1964.

W ostatnich latach 20-lecia zaznacza się wyraźnie zmiana w pracy Ośrodka Zdrowia na korzyść prac profilaktycznych, zmniejsza się natomiast ilość przyjętych chorych w ambulatorium i w domu chorego oraz zmniejsza się ilość wykonywanych zabiegów lekarsko-pielęgniarских. Jest to niewątpliwie wpływ kilkuletniej pracy nastawionej wówczas raczej na leczenie a nie zapobieganie chorobom. Poza tym coraz bardziej intensywny rozwój społecznej służby zdrowia spowodował, że zagadnienia profilaktyki stały się głównymi zagadnieniami placówek służby zdrowia.

4.2 Profilaktyka, czyli zapobieganie chorobom

W zakresie prac profilaktycznych przeprowadza się:

1. Szczepienie ochronne tak dzieci jak i dorosłych w celu zwalczania chorób zakaźnych.
2. Oświatę sanitarno-higieniczną wśród młodzieży i dorosłych.
3. Badania okresowe dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.
4. Badania okresowe kobiet ciężarnych i niemowląt.
5. Prace w społecznej komisji zdrowia przy PGRN w Grabowcu.

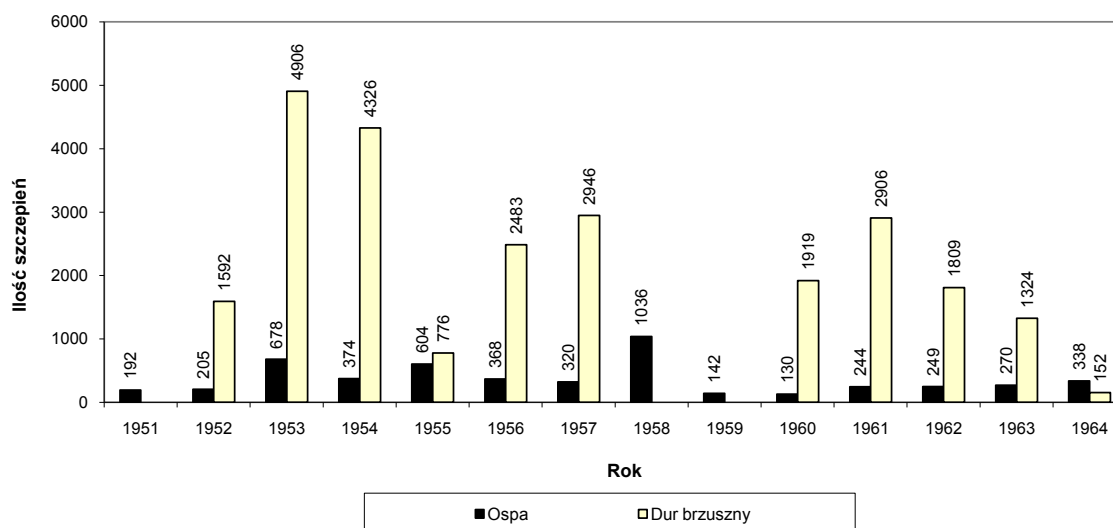
A. Szczepienia przeciwko ospie.

Od pierwszego roku po wojnie szczepienia przeciwko ospie były przeprowadzane regularnie na terenie działalności Ośrodka Zdrowia. Szczepienia te były znane ludności jeszcze w okresie międzywojennym i społeczeństwo było do nich przyzwyczajone. Szczepienie przeciwko ospie ma na celu wywołanie odporności czynnej przeciw tej chorobie przez sztuczne wprowadzenie do organizmu człowieka drogą skórną wirusa ospy, którego właściwości uległy zmianie po pasażu przez organizm zwierzęcy. Szczepieniu przeciwko ospie podlegają dzieci do 1 roku życia. Szczepi się drogą naskórną (skaryfikacyjną). Odporność po szczepieniu występuje już w 4 dniu, szczyt osiąga w 10-12 dniu i utrzymuje się na wysokim poziomie w ciągu 5-7 lat, a potem stopniowo spada. Z tego powodu szczepienia powtórne wykonuje się u nas w 6-7 roku życia.

B. Szczepienia przeciwko durowi brzuszemu.

Szczepienia przeprowadza się szczepionką z zabitych zarazków zawierającą 1 milion pałeczek duru w 1 ml szczepionki. Obecnie stosuje się szczepionkę przeciwko durowi brzuszemu skojarzoną z anatoksyną² tężcową. Szczepienia przeciw durowi zaczęto przeprowadzać od roku 1952. W zasadzie obejmuje się szczepieniem wszystkich od lat 5 do lat 60. W latach 1953-1954 szczepienia te na naszym terenie były przymusowe. W roku 1955-1957 szczepienia obejmowały tylko młodzież szkolną i pracowników punktów usługowych. W dwóch latach następnych szczepień nie było a od roku 1960 do 1963 szczepiono młodzież i pracowników punktów usługowych.

2 (przypis od wydawcy) Toksyna bakteryjna, pozbawiona podczas obróbki chemicznej swoich właściwości toksycznych, zachowująca zdolność stymulowania układu immunologicznego do produkcji przeciwciał przeciwko bakteriom, z których zostały uzyskane, dzięki temu mogą być wykorzystywane jako szczepionki przeciw zakażeniom takim jak błonica i tężec.

Wykres 4

Ilość przeprowadzonych szczepień przeciwko ospie i durowi brzuszemu
w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu w latach 1951-1964.

C. Szczepienia przeciwko błonicy.

Szczepienia te składają się ze szczepień podstawowych i szczepień wtórnych. Szczepienia podstawowe, przeprowadzane w pierwszym roku życia, polegają na trzykrotnym wstrzykiwaniu podskórnym anatoksyny² w odstępach 4-6 tygodni między pierwszym a drugim, oraz 5-7 miesięcy między drugim a trzecim wstrzyknięciem. U niemowląt do 1 roku życia wstrzykuje się po 0,5 ml anatoksyny za każdym razem, u dzieci w wieku od 1 roku do 7 lat przy pierwszym i drugim wstrzyknięciu podaje się po 0,5 ml, przy trzecim 0,3 ml anatoksyny.

Szczepienie powtórne odbywa się w dwu okresach; pierwsze powtórne – w 4 roku życia, drugie – w 7 roku życia. Przy każdym szczepieniu powtórnym wstrzykuje się 0,3 ml anatoksyny.

Na terenie działalności Ośrodka Zdrowia w Grabowcu szczepienia p/błonicze rozpoczęto w roku 1952. Były to szczepienia dwukrotne. Od roku 1956 do 1960 szczepienia przeprowadzało się jako podstawowe trzykrotnie i jako powtórne w 4 i 7 roku życia. Od roku 1961 szczepienie przeciwko błonicy skojarzone zostało ze szczepieniem przeciwko tężcowi i kokluszowi (Di-te-per³). Szczepienia objęły dzieci od 3 miesięcy do 2 lat, za wyjątkiem dzieci, które przeszły koklusz. Te dzieci otrzymywały szczepionkę przeciwko błonicy i tężcowi. Szczepienia przeprowadza się trzykrotnie w odstępach miesięcznych, wstrzykując po 1 ml szczepionki podskórnie. Po upływie okresu od 1½ do 2 lat szczepi się jako pierwsze powtórne, ale już szczepionką Di-Te⁴.

3 (od wydawcy) Diphteria Tetanus Pertussis, tj. błonica, tężec, koklusz.

4 (od wydawcy) Diphteria Tetanus.

Tabela 1
Ilość zaszczepionych dzieci przeciwko błonicy w latach 1952-1963.

Rok	Rodzaj szczepienia/ilość szczepień				
	podstawowe I	podstawowe II	podstawowe III	powtórne I	powtórne II
1952	114	94			
1953	225	211			
1954	440	419			
1955	278	243			
1956	162	149			
1957	404	393	159		
1958	823	791	349	112	101
1959	527	501	418	211	194
1960 ⁵	369	308	298	295	132
1961			105	83	79
1962			172	139	128
1963			92	72	96

D. Szczepienia przeciwko paraliżowi dziecięcemu – chorobie Heinego-Medina.

Szczepienia te przeprowadza się szczepionką przygotowaną według metody Salka. Szczepionka jest zawiesiną 3 typów wirusa, poliomyelitis, zabitego działaniem formaldehydu. Szczepienia przeprowadza się u dzieci w wieku od 3-ch miesięcy, dwukrotnie w odstępach miesięcznych, szczepiąc podskórnie po 1 ml. Po upływie 6-ciu miesięcy należy przeprowadzić szczepienia dwukrotnie doustnie w odstępach jednomiesięcznych.

Szczepienia przeciwko chorobie Heinego-Medina na terenie działalności Ośrodka Zdrowia rozpoczęto przeprowadzać w roku 1958. W latach 1960-1961 zaszczepiono dodatkowo dwukrotnie wszystkie dzieci do lat 14.

Tabela 2
Ilość zaszczepionych dzieci szczepionką Di-te-per w latach 1960-1963.

Rok	Szczepienie podstawowe I/ilość dzieci			Szczepienie podstawowe II/ilość dzieci			Szczepienie podstawowe III/ilość dzieci			Szczepienie powtórne I/ilość dzieci		
	p ⁶	z ⁷	%	p	z	%	p	z	%	p	z	%
1960	103	75	73	75	72	96	72	68	94			
1961	106	83	78	83	76	92	76	76	100			
1962 ⁸	146	132	90	132	127	96	127	118	93	68	64	94
1963	116	109	94	109	108	99	108	105	97	76	76	100

⁵ Od roku 1960 szczepienie przeprowadza się skojarzoną szczepionką przeciwko błonicy, tężcowi i kokluszowi.

⁶ Oznacza - ilość dzieci podlegających szczepieniu.

⁷ Oznacza - ilość dzieci zaszczepionych.

⁸ Od roku 1962 zaszczepieniu powtórnemu podlegały dzieci zaszczepione w 1960 roku podstawowym szczepieniem.

Tabela 3

Ilość przeprowadzonych szczepień przeciwko chorobie Heinego-Medina w latach 1958-1963.

Rok	Szczepienie podskórne I/ ilość dzieci			Szczepienie podskórne II/ ilość dzieci			Szczepienie doustne I/ ilość dzieci			Szczepienie doustne II/ ilość dzieci		
	p ⁹	z ¹⁰	%	p	z	%	p	z	%	p	z	%
1958	568	512	90	512	463	90						
1959	224	147	66	147	133	90						
1960 ¹¹	116	78	67	78	67	86	1876	1765	94	1765	1761	99
1961	62	58	94	58	58	100	168	143	85	143	127	89
1962	161	140	87	140	125	89						
1963	206	155	75	155	140	90						

E. Szczepienia przeciwko gruźlicy

Szczepienia te przeprowadza się szczepionką BCG (Bacille Calmette-Guérin). Szczepić można doustnie, śródskórnie i skórnie. Szczepienie obejmuje dzieci i młodzież do lat 20-tu. Pierwsze szczepienie następuje w 4-5 dniu po urodzeniu. Do roku 1957 niemowlęta szczepiono doustnie, obecnie szczepienie przeprowadza się tylko śródskórnie. Stosuje się szczepionkę pod postacią suchą – szczepionkę liofilizowaną, podając jednorazowo 0,1 ml, czyli 0,025 mg prątków BCG. Dzieci zaszczepione w pierwszych dniach życia po upływie roku otrzymują próbę tuberkulinową¹² (metodą Moro do 10 lat, powyżej próbę Mantoux) i w wypadku odczynu ujemnego szczepi się powtórnie. Celem utrzymania odporności aż do okresu najtrudniejszego dla dziecka, to jest do okresu pokwitania, powinno się szczepić powtórnie w 2, 4, 7, 12 i 18 roku życia.

Do roku 1963 szczepienia były przeprowadzane przez Stały Punkt Szczepienny przy Stacji Sanitarnej-Epidemiologicznej w Hrubieszowie a u niemowląt w Izbach Porodowych lub oddziałach położniczych szpitali powiatowych. Obecnie BCG przeprowadza także pielęgniarka Ośrodka Zdrowia. W roku 1963 przeprowadzono 793 próby tuberkulinowe, zaszczepiono 134 dzieci. W roku 1964 przeprowadzono 1632 próby tuberkulinowe, zaszczepiono 627 dzieci.

4.3 Higiena szkolna

W roku 1953 opiekę higieniczno-lekarską nad uczącymi się dziećmi i młodzieżą objęło Ministerstwo Zdrowia i od tej pory organizacja tej opieki w szkołach i placówkach wychowania należy do terenowych placówek społecznej służby zdrowia.

Higiena szkolna jest jednym z działów higieny społecznej. Jest nauką o rozwoju i ochronie zdrowia dzieci i młodzieży szkolnej. W celu pełnienia nadzoru nad warunkami higieniczno-sanitarnymi szkół, przedszkoli i zakładów wychowania oraz zabezpieczenia zdrowia młodzieży szkolnej, społeczne placówki służby zdrowia zostały zobowiązane do pełnienia opieki sanitarno-epidemiologicznej we wszystkich szkołach znajdujących się na terenie działalności Ośrodków Zdrowia i punktów felczerskich.

Do roku 1959 opieka higieniczno-sanitarna na wsi – na terenie Ośrodka Zdrowia w Grabowcu była niewystarczająca, ograniczała się do jednokrotnego w ciągu roku szkolnego przebadania dzieci szkolnych. W roku 1959 została podjęta uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie w sprawie usprawnienia opieki lekarsko-pielęgniarskiej nad młodzieżą szkolną. W myśl tej uchwały należy dwukrotnie w ciągu roku szkolnego przebadать wszystkie dzieci szkolne, systematycznie prowadzić prace profilaktyczne – jak przeglądy czystości, pogadanki z zakresu oświaty sanitarnej. Dodatkowym badaniom podlegają dzieci wstępujące do klasy pierwszej oraz kończące siódmą klasę szkoły podstawowej, otrzymujące specjalne świadectwa zdrowia. Z badań lekarskich korzystają także dzieci wyjeżdżające na obozy, kolonie letnie i zimowe oraz biorące udział w zawodach sportowych i szkoleniu wojskowym. W roku 1963 wszystkie dzieci do lat 14 zostały objęte bezpłatną opieką lekarską w lecznictwie otwartym, co umożliwiało im korzystanie z pomocy lekarskiej już we wczesnych stadiach choroby.

Ośrodek Zdrowia w Grabowcu prowadzi opiekę sanitarno-higieniczną nad wszystkimi szkołami znajdującymi się na terenie jego działalności a mianowicie:

⁹ Oznacza - ilość dzieci podlegających szczepieniu.

¹⁰ Oznacza - ilość dzieci zaszczepionych.

¹¹ Od roku 1960 zaszczepiono doustnie dzieci do lat 14.

¹² (od wydawcy) Próba tuberkulinowa jest to rodzaj diagnostycznego badania wykonywanego dla sprawdzenia stanu przeciwegruźliczej odpowiedzi immunologicznej organizmu.

1. Przedszkole w Grabowcu.
2. Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu.
3. Szkoła Podstawowa w Grabowcu. (7 klasowa).
4. Szkoła Podstawowa w Bereściu (7 klasowa).
5. Szkoła Podstawowa w Szystowicach (7 klasowa).
6. Szkoła Podstawowa w Tuczępach (7 klasowa).
7. Szkoła Podstawowa w Skomorochach Małych (7 klasowa).
8. Szkoła Podstawowa w Ornatowicach (4 klasowa).
9. Szkoła Podstawowa w Czechówce.
10. Szkoła Podstawowa w Skomorochach Dużych.
11. Szkoła Podstawowa w Majdanie Tuczępskim.
12. Szkoła Podstawowa w Wolicy Uchańskiej.
13. Szkoła Podstawowa w Cieszynie.
14. Szkoła Podstawowa w Żurawlowie.

Wszystkie dzieci tych szkół są badane dwukrotnie w ciągu roku szkolnego, w razie potrzeby kierowane do odpowiednich przychodni specjalistycznych powiatowych lub wojewódzkich. Objęte są systematyczną akcją szczepień ochronnych oraz przeglądami higienicznymi. Częste konsultacje z rodzicami lub wychowawcami ułatwiają pracę personelu lekarsko-pielęgniarskiego.

Należy zaznaczyć, że mimo ciągłej poprawy w zakresie przydatności budynków szkolnych do potrzeb nauczania, jeszcze cztery szkoły niepełnoklasowe mieszczą się w bardzo ciężkich warunkach lokalowych, nie nadających się do celów szkolnych.

Tabela 4

Ilość dzieci uczęszczających do szkół w latach 1945-1964 na terenie działalności Ośrodka Zdrowia w Grabowcu.

Szkoła w miejscowości	Rok szkolny																			
	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65
Bereść			27	28	28	37	32	31	42	36	49	54	64	73	82	80	86	88	90	78
Cieszyn								18	19	24	36	33	34	41	49	44	40	29	30	32
Czechówka		71	49	45	41	34	37	42	42	50	43	35	39	34	42	40	47	48	43	40
Grabowiec-SP	441	442	351	369	366	371	334	285	297	251	356	397	372	433	447	468	455	407	432	465
Grabowiec-LO							44	78	98	116	116	121	121	125	130	164	217	259	302	308
Majdan Tuczępski		68	72	68	42	32	37	35	34	36	28	30	34	42	41	40	36	33	33	35
Ornatowice		32	31	38	43	40	40	49	50	53	55	50	51	60	58	50	48	45	43	26
Skomorochy Duże												40	27	23	30	28	26	23	18	18
Skomorochy Małe		68	98	101	96	73	55	62	58	61	52	97	97	77	75	89	106	105	103	79
Szystowice		27	72	54	50	42	39	83	81	78	76	93	108	105	101	110	114	130	117	119
Tuczępy	41	26	30	20	30	35	40	43	70	73	75	78	81	90	93	94	100	131	143	116
Wolica Uchańska	13	11	9	9	10	12	11	15	17	20	25	30	29	36	38	35	27	23	23	26
Żurawłów														25	23	26	19	18	19	17
Grabowiec – Przedszkole								18	10	12	30	24	26	44	39	38	42	32	28	26
Razem	495	745	739	732	706	676	669	759	818	810	941	1082	1083	1208	1248	1306	1363	1371	1424	1385

Do prac profilaktycznych prowadzonych przez fachowy personel placówek służby zdrowia w Grabowcu należy zaliczyć także systematyczne prowadzenie pogadanek i wykładów z zakresu oświaty sanitarno-higienicznej wśród pacjentów, kobiet rodzących, młodzieży szkolnej i całego społeczeństwa. Zorganizowana „Szkoła Zdrowia” - tzn. cykl wykładów, obejmujący szereg zagadnień z zakresu pielęgnacji niemowląt, higieny osobistej, otoczenia,

żywienia, chorób społecznych, zakaźnych, odzwierzęcych, walki z alkoholizmem – odegrała dużą rolę w okresie jesienno-zimowym. Cieszą się one dużą frekwencją społeczeństwa Grabowca, Góry Grabowiec i Siedliska.

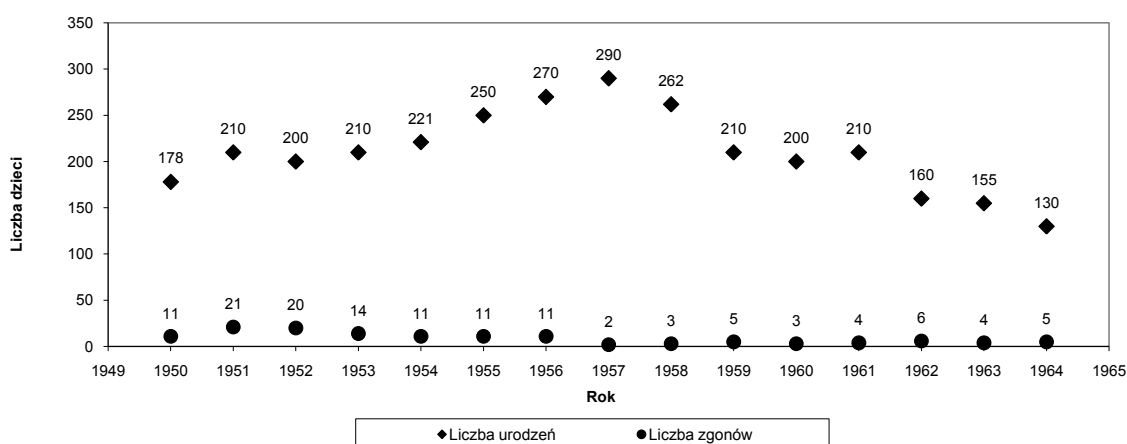
Poza wygłaszaniem pogadek i wykładów Ośrodek Zdrowia prowadzi kolportaż pism i broszur o tematyce związanej z ochroną zdrowia, opracowuje gazetki ścienne i pogadanki przez radiowęzeł ilustrujące rozwój społecznej służby zdrowia. Poza tym personel placówek służby zdrowia bierze czynny udział w komisjach sanitarnych Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu sprawdzając stan sanitarny punktów usługowych, placówek społecznych i państwowych, szkół oraz posesji prywatnych.

W związku z hasłem Wydziału Zdrowia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie „Zmieniamy oblicze wsi lubelskiej” zagadnienia wyglądu, higienizacji i estetyki osiedli nabrały szczególnego znaczenia. Komitet aktywacji osiedla pracą swoją i mobilizacją społeczeństwa poprawia i upiększa nasze zaniedbane dotychczas wsie i osady.

Ciągła i systematyczna praca związana z podnoszeniem oświaty sanitarnej i większym uświadomieniem społeczeństwa odnośnie zasad ochrony zdrowia powoduje, że koniecznym staje się prowadzenie poradni dla dzieci zdrowych, kobiet ciężarnych lub świadomego macierzyństwa – w ramach poradni ogólnej. Coraz częściej zgłaszają się matki z dziećmi zdrowymi prosząc o wskazówki do pielęgnacji a nawet wychowania dziecka. Kobiety ciężarne z reguły są badane dwukrotnie w czasie ciąży a w razie potrzeby kierowane do poradni specjalistycznej w Hrubieszowie. Opiekę nad kobietą ciężarną utrudnia brak laboratorium analitycznego w Ośrodku Zdrowia a wysyłanie do Laboratorium w Hrubieszowie jest dla kobiety ciężarnej zawsze uciążliwe (30 km odległości). Problem ten zostanie na naszym terenie rozwiązany z chwilą oddania nowego Ośrodka Zdrowia do użytku w 1964 roku. W poradni ogólnej Ośrodka Zdrowia prowadzi się także poradnictwo z zakresu seksuologii, współżycia małżeńskiego i planowania rodziny. Wydaje się zaświadczenia o stanie zdrowia kandydatów do związku małżeńskiego.

Te różne formy pracy profilaktycznej, uświadamiającej wpływają zdecydowanie na podniesienie stanu zdrowotności społeczeństwa, podniesienie kultury i oświaty sanitarnej, wyglądu osobistego, mieszkań, otoczenia i całych osiedli.

Rezultat pracy personelu służby zdrowia z zakresu profilaktyki uwidacznia się wyraźnie w gwałtownym spadku śmiertelności niemowląt od 0 do 1 roku życia.

Wykres 5

Liczba urodzeń i zgonów dzieci w okresie 0-1 roku życia w latach 1950-1964 na terenie działalności Ośrodka Zdrowia w Grabowcu (dane z USC w Grabowcu).

Należy również wspomnieć o tym, że od roku 1960 wzrosła ilość pacjentów rolników, nieubezpieczonych, korzystających z leczenia uzdrowiskowego, balneologicznego. Pacjenci ci, zakwalifikowani do leczenia sanatoryjnego opłacali koszt leczenia minimalnie, otrzymując pomoc z Powiatowego Zarządu Kółek Rolniczych w Hrubieszowie.

4.4 Lecznictwo stomatologiczne

Równolegle z rozwojem usług społecznej służby zdrowia z zakresu medycyny ogólnej, zaznaczył się wyraźnie brak opieki stomatologicznej nad ludnością terenu. Uzębienie, szczególnie młodzieży, wymagało natychmiastowej pomocy lekarskiej. Z powodu braku stałego lekarza-dentysty Wydział Zdrowia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie zainstalował ambulans dentystyczny (ruchomy), obsługiwany przez dwóch lekarzy dentystów i dwie laborantki. Ze względu na potrzeby ludności pobyt ambulansu przedłużono z 2 miesięcy do 2 lat.

Od roku 1956 została zorganizowana przychodnia lekarsko-dentystyczna. Została zatrudniona lekarz-dentysta dr **Stanisława Bartoszewicz**. Nowo zorganizowana przychodnia mieściła się w prywatnym lokalu przy ulicy Wojsławskiej. Składała się z gabinetu lekarskiego i poczekalni. Dzięki staraniom Wydziału Zdrowia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie urządzenie gabinetu dentystycznego zostało w krótkim czasie dostarczone. Na stanowisku laborantki dentystycznej została zatrudniona **Izabela Kicińska**. Pracę rozpoczęła 1 lutego 1956 roku. Jako pomoc fizyczna, na zasadach ryczałtu, została zatrudniona **Maria Kraszkiewicz**. Zespół ten pracował do roku 1958. W tym roku została zaangażowana lekarz-dentysta dr **Halina Grodzka**. Pozostały personel poradni dentystycznej nie zmienił się. Dr Grodzka pracowała do 1 lipca 1963 roku. Po jej wyjeździe do 1 października lekarza dentysty nie było.

Mimo, że ilość udzielonych porad i wykonanych zabiegów lekarsko-dentystycznych systematycznie wzrasta należy podkreślić, że potrzeby ludności z zakresu leczenia stomatologicznego są ogromne i nie całkowicie zaspokajane ze względu na szczupłość personelu fachowego. Dlatego przy otwarciu nowego Ośrodka Zdrowia planuje się zatrudnienie dwu lekarzy-dentystów; jednego dla poradni dla dorosłych, drugiego dla poradni międzyszkolnej. Dzieci do lat 14-tu korzystają z bezpłatnej pomocy lekarsko-dentystycznej.

Tabela 5

Liczba przyjętych pacjentów i wykonanych zabiegów w przychodni lekarsko-dentystycznej w latach 1956-1964.

Rok	Liczba przyjętych pacjentów	Liczba wykonanych zabiegów
1956	3802	3935
1957	3489	3505
1958	3367	3910
1959	2068	2220
1960	4099	4553
1961	4736	5377
1962	3857	4140
1963 ¹³	1965	2111
1964	1524	2012

4.5 Apteka Nr 43 w Grabowcu

Uzupełnieniem społecznej służby zdrowia w Grabowcu była i jest apteka. W roku 1950 została upaństwowiona¹⁴ i przeszła pod zarząd aptek społecznych. Od roku 1954 kierownikiem apteki został magister farmacji **Stanisław Klos**. W roku 1954 na etacie administracyjno-biurowym została zaangażowana **Irena Hawryluk**. Funkcję pomocy fizycznej wykonuje od 1954 roku **Julia Nowaczewska**.

Rozwój społecznej służby zdrowia i postęp nauk medycznych wymagał od resortu aptek większego asortymentu leków i lepszego zaopatrzenia aptek. Rozwój krajowego przemysłu farmaceutycznego i jakość produkcji leków stworzył dogodną sytuację w zakresie zaopatrywania apteki w leki tak pod względem ilościowym jak i jakościowym. Duży asortyment leków i zwiększona ilość pacjentów w społecznej służbie zdrowia spowodowały, że obroty w aptece w Grabowcu wzrastały od 5 000 zł miesięcznie w roku 1954 do 50 000 zł w roku 1962.

5. LECZNICTWO ZAMKNIĘTE – IZBA PORODOWA

5.1 Podstawowe informacje

Rozwój społecznych placówek służby zdrowia w Polsce w latach powojennych zaznaczył się także w ilości organizowanych Izb Porodowych w terenie wiejskim. Potrzeby wsi wykazały, że przy placówkach lecznictwa otwartego, tj. ośrodkach zdrowia konieczne jest zorganizowanie, choćby małych 5-cio, 7-mio, 10-cio łóżkowych Izb Porodowych dla zabezpieczenia zdrowia wiejskiej kobiecie rodzącej, dla udzielenia fachowej pomocy przy porodzie, zapewnienia odpowiednich warunków sanitarno-higienicznych w ciągu pierwszego tygodnia połogu. Pobyt jednotygodniowy w Izbie Porodowej jest dla kobiety wiejskiej, jeszcze obecnie, lekcją praktyczną z zakresu oświaty sanitarnej a szczególnie z zakresu pielęgnacji niemowląt.

¹³ Przychodnia nieczynna od 01.07.1963 do 30.09.1963.

¹⁴ (od wydawcy) Apteka uzyskała numer 43.

Zorganizowanie Izb Porodowych na wsi spowodowało, że ilość odebranych porodów poza placówkami społecznej służby zdrowia jest obecnie minimalna. Tzw. „babki” zostały całkowicie wyrugowane a ich miejsce zajęły wykwalifikowane położne. Izby Porodowe to oddzielny, jasny rozdział w życiu kobiet wiejskich. Nareszcie udostępniono im odpowiednie warunki rodzenia, zabezpieczając zdrowie matki i dziecka.

5.2 Organizacja Izby Porodowej w Grabowcu

W Grabowcu została zorganizowana Izba Porodowa w roku 1952 i otwarta 21 marca tego roku. Mieści się w budynku przy ulicy Kościelnej 4, zajmując nader szczupłe pomieszczenie składające się z jednej sali leżących, jednej sali rodzących, pokoiku przygotowawczego oraz kuchni. Izba jest pięciolóżkowa. Warunki lokalowe są złe, brak np. oddzielnego pomieszczenia dla noworodków, które z konieczności leżą na sali matek, brak izolatki dla gorączkujących, brak magazynu itp. Piece węglowe, brak wody bieżącej i światła elektrycznego (Grabowiec otrzymał światło elektryczne w grudniu 1957 r.) utrudniały pracę personelu niższego. Mimo trudnych warunków lokalowych otwarcie Izby Porodowej stało się konieczne. Świadczy o tym fakt, że w krótkim czasie wszystkie porody z terenu odbierane były w Izbie Porodowej.

Zorganizowanie i urządzenie Izby Porodowej wymagało dużego wysiłku fizycznego i organizacyjnego. Sprzęt konieczny do wyposażenia izby otrzymaliśmy ze zlikwidowanej Izby Porodowej w Warężu, a zatem stary, który należało odmalować i naprawić. Z braku funduszy na ten cel personel fachowy i niższy uporządkował sprzęt we własnym zakresie poświęcając na to swój wolny czas. Zaangażowanie personelu niższego tzn. salowych i kucharki następczo w warunkach Grabowca sporo kłopotu, ze względu na skromne wynagrodzenie, które w latach początkowych wynosiło 400 zł, oraz na ciężką i nieprzyjemną pracę. Poza tym wymagania stawiane salowym co do utrzymania czystości były duże. Dlatego też w pierwszych miesiącach istnienia izby zaangażowane salowe odeszły, a na ich miejsce zostały zatrudnione inne, które należy podkreślić z całym uznaniem pracują do dnia dzisiejszego, tj. 11-12 lat. Swoją uczciwą pracą, odpowiednim stosunkiem do rodzących pomagają w tworzeniu się dobrej opinii izby.

5.3 Pracownicy izby

Położną Izby Porodowej i zarazem kierownikiem jej jest od 1952 roku **Leokadia Romska**. W latach 1944-1952 pracowała w charakterze pielęgniarki w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu. Dane personalne znajdują się na początku tej kroniki.

Nadzór lekarski nad Izbą Porodową pełni lekarz medycyny Regina Boczkowska, kierownik Ośrodka Zdrowia w Grabowcu.

Od 1952 roku w Izbie Porodowej pracowały tylko dwie salowe zmieniające się co 12 godzin. Stan ten trwał do 1 czerwca 1954 roku. Od tego czasu zaangażowano trzecią salową, tak, że zaczęły pracować po 8 godzin. Do roku 1959 salowe pracując w dni świąteczne nie otrzymywały dodatkowego wynagrodzenia. Interwencja Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia unormowała tę kwestię.

Po krótkiej pracy salowych **Katarzyny Wlazło** i **Bronisławy Kozłowskiej** zostały zaangażowane następujące salowe pracujące do obecnej¹⁵ chwili:

- **Feliksa Sieczkowska,**
- **Stefania Wszytko,**
- **Anna Czerwińska.**

Także zostały zaangażowane kucharki i praczka:

- **Franciszka Czerwińska** pracowała jako kucharka od 21 marca 1952 roku do 1 czerwca 1955 roku,
- **Maria Żolnierczuk** na stanowisku kucharki pracuje od 1 października 1963 roku,
- **Olga Czubara** pracuje na stanowisku praczki od 1 lutego 1961 roku.

Personel fachowy i niefachowy pracujący razem od szeregu lat w jednej placówce wykazuje ogromną dbałość o swoją placówkę tak pod względem sanitarno-higienicznym, estetycznym jak i oszczędnego gospodarowania budżetem. Dla przykładu podam, że wszystkie pracownice, poświęcając swój wolny czas, oparkaniły w roku 1954 posesję Ośrodka Zdrowia i Izby Porodowej (136 mb) zbierając potrzebne drzewo w lesie. Ze względów oszczędnościowych ułożyły chodnik do placówek, same malowały podłogi, lamperie, otwory okienne i drzwiowe przez kilka

¹⁵ (od wydawcy) Autorka pisała ten fragment w latach sześćdziesiątych XX wieku.

z rzędu lat, oszczędzając sporo pieniędzy przy przeprowadzaniu remontu. Należy z całym uznaniem podkreślić ogromny wkład pracy personelu niższego w utrzymaniu placówek służby zdrowia na odpowiednim poziomie.

Należy jeszcze wymienić kucharki, które pracowały w Izbie Porodowej w latach 1955-1963, a które także pracowały uczciwie. Są to: **Zofia Bezuch**, **Maria Jaroń** (zmarła w czasie pełnienia swoich obowiązków) i **Alodia Nowicka**.

Oddzielnym rozdziałem jest praca położnej Izby Porodowej. Położna, będąc równocześnie kierownikiem Izby Porodowej odpowiada za całość tak pod względem fachowym jak i administracyjnym. Oprócz odebrania porodu, zabezpieczenia zdrowia matki i dziecka, położna musi prowadzić księgę główną, kasową, lekową, inwentarzową, magazynową z kartotekami, prowadzić magazyn żywności i bielizny, dokonywać zakupów, prowadzić sprawozdawczość i korespondencję. Praca położnej jest zryczałtowana. Położna kończąca szkołę położnych nie była przygotowana do prowadzenia dodatkowych prac związanych z administrowaniem izby, dlatego też praca w pierwszych latach w Izbie Porodowej nastroczała położnej dużo trudności, które dzięki pracowitości i sumienności zostały przezwyciężone. Praca w Izbie Porodowej położnej jest ciężka i z tego względu, że nie ma zastępstwa i często położna pracuje dwa-trzy dni bez odpoczynku.

Opiekę lekarską nad Izbą Porodową sprawuje Regina Boczkowska. Do obowiązków lekarza należy pomoc przy porodach patologicznych, codzienne badanie położnic i dwukrotne badanie noworodków w czasie pobytu w Izbie Porodowej. Poza tym lekarz jest obowiązany przybyć do izby na każde wezwanie położnej.

5.4 Zasady korzystania z Izby Porodowej

Prawo do korzystania z usług Izby Porodowej ma każda kobieta ubezpieczona jak i nieubezpieczona. Uprawnienia do bezpłatnych świadczeń zakładów opieki zdrowotnej zamkniętej, a więc Izby Porodowej, mają kobiety ubezpieczone, rencistki, inwalidki, studentki, członkinie spółdzielni produkcyjnych i inne kategorie osób uprawnionych do bezpłatnych świadczeń w pełnym zakresie.

Osoby prowadzące gospodarstwa rolne, które poza gospodarstwem rolnym nie posiadają innego majątku podlegającego podatkowi od nieruchomości, ani też dochodów lub dodatkowych zajęć podlegających podatkowi obrotowemu, a których przychód z gospodarstwa ustalony dla celów wymiaru podatku gruntowego jest wyższy od kwoty 1 320 zł, ale nie przekracza 13 200 zł rocznie, ponoszą opłaty ulgowe w następującej wysokości:

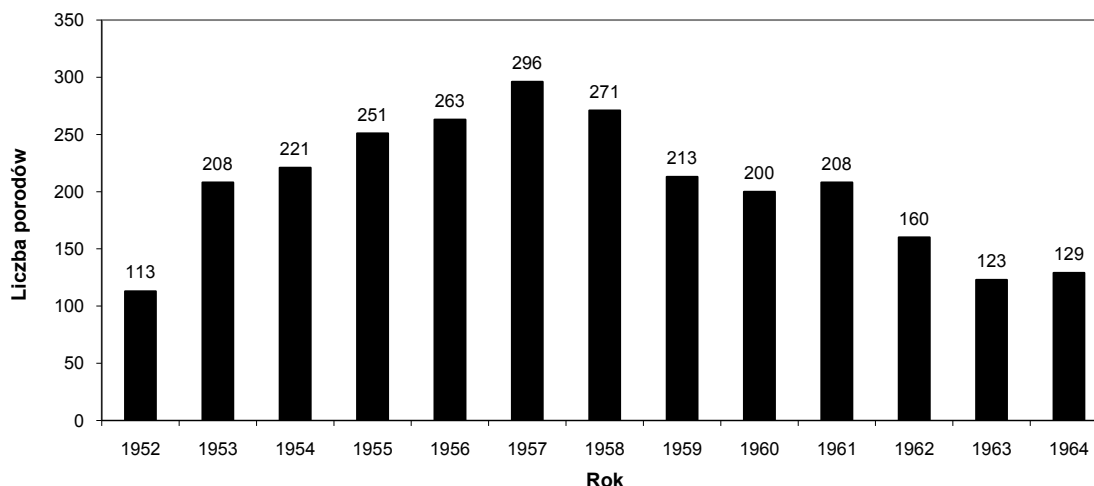
- przy przychodzie ponad 1 320 zł do 3 960 zł – 30% opłaty,
- przy przychodzie ponad 3 960 zł do 7 920 zł – 60% opłaty,
- przy przychodzie ponad 7 920 zł do 13 200 zł – 85% opłaty,

ustalonej dla Izby Porodowej. Świadczenia w Izbie Porodowej ustalone zostały zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 1960 roku i wynoszą 30 zł za osobodzień bez względu na własne koszty izby.

5.5 Praca Izby Porodowej

Praca Izby Porodowej najbardziej uwidacznia się w ilości odebranych porodów. Do roku 1959 wzrasta ilość porodów odebranych w Izbie Porodowej. A od tego roku zaznacza się bardzo wyraźny spadek ilości porodów. Wynika to z kilku przyczyn:

- rozbudowy Izb Porodowych w sąsiedzkich gromadach jak: Skierbieszów i Wojsławice, teren działalności Izby Porodowej w Grabowcu bardzo się zmniejszył,
- rodzenie przez roczniki okupacyjne,
- wprowadzenie w życie ustawy o dopuszczeniu przerywania ciąży w placówkach służby zdrowia,
- działalność Towarzystwa Świadomego Macierzyństwa.

Wykres 6

Liczba odebranych porodów w Izbie Porodowej w Grabowcu w latach 1952-1964.

Od roku 1952 do 1964 roku odebrano 2 656 porodów, w tym porody bliźniacze i jeden poród trojaczy. Śmiertelności rodzących nie było. Wszystkie noworodki są szczepione przeciwko gruźlicy (BCG) za wyjątkiem słabych, zwolnionych od szczepienia przez lekarza. Do roku 1957 szczepiono dzieci metodą doustną. Obecnie szczepi się śródkórną, szczepionką suchą, tj. liofilizowaną, podając w 4-5 dniu życia 0,1 ml szczepionki.

Należy zaznaczyć, że pobiera się również od każdej rodzącej krew na Wassermanna¹⁶. W ciągu 12 lat nie stwierdzono ani jednego odczynu dodatniego.

6. BUDOWA I ODDANIE DO UŻYTKU NOWEGO BUDYNKU OŚRODKA ZDROWIA

6.1 Potrzeba rozbudowy ośrodka

Stały wzrost zadań społecznej służby zdrowia, zwiększające się z roku na rok potrzeby ludności w zakresie ochrony zdrowia i stały postęp nauk medycznych, stworzył konieczność rozbudowy istniejącej już placówki zdrowia w Grabowcu, zwiększenia personelu fachowego do dwóch lekarzy medycyny ogólnej, dwóch lekarzy stomatologów, dwu pielęgniarek dyplomowanych, dwu лаборantek dentystycznych, лаборantki medyczno-analitycznej, rejestratorki oraz 10 osób personelu pomocniczo-fizycznego.

Potrzebę rozbudowy Ośrodka Zdrowia w Grabowcu widziało społeczeństwo tego terenu już w roku 1959 inicjując budowę nowej placówki czynem społecznym. Inicjatywa ta wypłynęła na zebraniu społeczeństwa z radnym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie pułkownikiem Ludwikiem Knawą, wojewódzkim komendantem MO. Projekt ten został poparty przez Komitet Powiatowy PZPR, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie oraz Wydział Zdrowia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie.

6.2 Społeczny komitet budowy

Już 11 stycznia 1959 roku odbyło się pierwsze organizacyjne zebranie z udziałem czynników politycznych i administracyjnych powiatu, przewodniczących sąsiedzkich rad narodowych, przedstawicieli organizacji społecznych i politycznych.

Wyłoniony został Społeczny Komitet Budowy Ośrodka Zdrowia w Grabowcu w ilości 23 osób. Weszli do niego mieszkańcy: z osady Grabowiec 11 osób, z Góry Grabowiec 7 osób, z Grabowczyka 2 osoby, z Dańczypola 1 osoba, z Henrykówki 1 osoba i z Bronisławki 1 osoba.

Przewodniczącym Społecznego Komitetu Budowy Ośrodka Zdrowia w Grabowcu został wybrany **Jan Dworjakowski**, sekretarzem tego komitetu została Regina Boczkowska.

¹⁶ (od wydawcy) Badanie serologiczne kiły (inaczej badanie WR albo inaczej odczyn WR).

Skład Społecznego Komitetu Budowy Ośrodka Zdrowia w Grabowcu:

1. **Dwojakowski Jan.** Urodzony 6 marca 1915 roku w Grabowcu. W czasie okupacji hitlerowskiej członek ruchu oporu Armii Krajowej. Po wyzwoleniu organizator władzy polskiej na terenie Grabowca. 20 sierpnia 1944 roku powołany do Wojska Polskiego, uczestnik walk o Warszawę, Kołobrzeg, Nysę, Odrę i Berlin. Za waleczność i czyny bohaterskie na polu bitwy odznaczony: Brązowym Medalem Zasłużony na Polu Chwały, Medalem za Warszawę 1939-1945, Medalem za Odrę, Nysę, Bałtyk, Odznaką Grunwaldzką, trzema odznaczeniami radzieckimi oraz trzema dyplomami wojskowymi. Od roku 1946 pracował jako referent w Urzędzie Gminnym w Grabowcu. Od 1947 do 1949 pracował w Państwowej Centrali Handlowej w Grabowcu. Od 1949 do 1952 pracuje jako księgowy Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Grabowcu. Od roku 1952 do chwili obecnej pracuje na stanowisku kierownika Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowej w Grabowcu. Za pracę zawodową odznaczony Odznaką Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego.
2. **Boczkowska Regina.** Inicjator i sekretarz społecznego komitetu.
3. **Mazurkiewicz Wojciech.** Urodzony 11 lipca 1938 roku w Skierbieszowie (pow. Zamość). Ukończył Studium Nauczycielskie w Zamościu. Obecnie uczy rysunku technicznego w szkole w Grabowcu.
4. **Nosko Tadeusz.** Urodzony 1 maja 1928 roku. W administracji pracuje od 1951 roku. W latach 1954-1957 pracuje w Wydziale Skupu Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie. Od 1957 roku przewodniczący Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu. Radny GRN w Grabowcu od 1957 roku. Odznaczony dyplomami za pracę administracyjną i społeczną na XX-lecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
5. **Boczkowski Bolesław.** Urodzony 5 marca 1922 roku w Górze Grabowiec. Podczas okupacji był robotnikiem drogowym. Po wysiedleniu i 3½ miesięcznym pobycie w obozie przesiedleńczym w Zamościu przebywał 2 lata w Berlinie na robotach. Wrócił w 1945 roku. Zamieszkuje w Górze Grabowiec. Rolnik.
6. **Czubara Antoni.** Urodził się 1 marca 1908 roku w Górze Grabowiec. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 roku. Wysiedlony w czasie okupacji, pracował 11 miesięcy w Berlinie. Wrócił i w czasie okupacji dostał się do obozu na Majdanku. Mieszka w Grabowcu. Rolnik.
7. **Grabarz Michał.** Urodzony 11 maja 1908 roku w Sobianowicach. W czasie okupacji wysiedlony na roboty do Niemiec. Członek Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie i Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu. W 1960 roku odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi. Rolnik.
8. **Igliński Paweł.** Urodzony 8 stycznia 1918 roku w Mikołajewie (ZSRR). Podczas okupacji członek ruchu oporu na Zamojszczyźnie. Obecnie kierownik młyna w Grabowcu.
9. **Ilczuk Julian.** Urodzony 13 lipca 1910 roku w Grabowcu. Brał czynny udział w kampanii wrześniowej 1939 roku. Raniony w walce pod Tucholą. Wzięty do niewoli leczony był w szpitalu w Kolbergu. Zwolniony w 1941 roku, powrócił do domu. Czynny członek ruchu oporu. Walczył czynnie z Niemcami. Obecnie rolnik zamieszkały w Grabowcu.
10. **Kołat Aukenty.** Urodzony 9 marca 1894 roku. Uczestnik I wojny światowej. Walczył dwa lata na froncie. Ranny pod Ostrołęką, dostał się do niewoli i przebywał dwa lata w obozie jenieckim. Podczas okupacji członek ruchu oporu. Obecnie rzemieślnik, zamieszkuje w Grabowcu.
11. **Kłos Stanisław.**
12. **Karczmarczyk Roman.** Urodzony 25 września 1917 roku w Górze Grabowiec. Brał udział w wojnie 1939 roku. W czasie okupacji wysiedlony. Czynny członek ruchu oporu. Obecnie rolnik. Zamieszkuje w Górze Grabowiec.
13. **Kocaj Bronisław.** Urodzony 21 marca 1907 roku w Górze Grabowiec. W czasie okupacji wysiedlony. Od 1957 roku członek Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu. Obecnie zamieszkuje w Górze Grabowiec. Rolnik.
14. **Kontek Jan.** Urodzony 10 stycznia 1900 roku w Grabowcu. Brał udział w wojnie 1920 roku. W czasie okupacji wysiedlony. Zamieszkuje w Górze Grabowiec. Rolnik.
15. **Lisiuk Edward.** Urodzony 2 grudnia 1917 roku w Grabowczyku. Brał czynny udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli pod Warszawą. Był w obozie jenieckim w Lukenwalde. Mieszka w Grabowczyku. Rolnik.
16. **Orzechowski Teodor.** Urodzony 2 października 1897 roku w Grabowcu. W czasie okupacji wysiedlony do Niemiec na roboty. Po wyzwoleniu komendant Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu. Rolnik.
17. **Paul Kazimierz.** Urodzony 2 marca 1915 roku w Grabowcu. Brał udział w ruchu oporu. Zamieszkuje w Górze Grabowiec. Rolnik.
18. **Pietnowski Kazimierz.** Urodzony 14 listopada 1913 roku w Grabowcu. W czasie okupacji członek ruchu oporu. Po wyzwoleniu pierwszy wójt gminy Grabowiec. Mieszka w Grabowczyku. Rolnik.

19. **Sawiniec Edward**. Urodzony 18 listopada 1914 roku w Dańczypolu. W czasie okupacji wysiedlony na roboty do Berlina. W roku 1945 powrócił do domu. W latach 1957-1960 był członkiem Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu. Rolnik.
20. **Sieczkowski Marian**. Urodzony 23 lutego 1922 roku w Górze Grabowiec. Podczas okupacji wysiedlony. Obecnie zamieszkuje w Górze Grabowiec. Rolnik.
21. **Sieczkowski Bolesław**. Urodzony 3 stycznia 1921 roku. Podczas okupacji wysiedlony. Od roku 1960 członek Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu. Obecnie mieszka w Bronisławce. Rzemieślnik.
22. **Surma Konstanty**. Urodzony w 1911 roku w Grabowcu. Wysiedlony w czasie okupacji, pracował w majątku ziemskim jako robotnik. Rolnik. Zmarł 30 marca 1969 roku.
23. **Trybalski Karol**. Urodzony 12 października 1909 roku w Grabowcu. Brał czynny udział w kampanii wrześniowej 1939 roku – w 50 pp na Pomorzu. Dostał się do niewoli i przebywał w obozie jenieckim w Szczecinie. Obecnie mieszka w Grabowcu. Rolnik.

Spółeczny Komitet Budowy Ośrodka Zdrowia w Grabowcu został zalegalizowany przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie w składzie podanym wyżej.

W ciągu dwóch pierwszych miesięcy działalności komitet budowy postawił sobie za zadanie dotarcie do każdej wsi, aby na zebraniach wiejskich przedstawić ludności cel i zadania społecznej służby zdrowia oraz potrzebę budowy nowego Ośrodka Zdrowia z Izbą Porodową, wysłuchania opinii społecznej i uzyskania zapewnienia pomocy od strony społeczeństwa. W wyniku przeprowadzonej akcji, członkowi komitetu budowy przeprowadzili 28 zebrań wiejskich oraz brali udział w sesjach GRN w Grabowcu, Skomorochach, Tuczępach, Szystowicach, Świdnikach, Gdeszynie i Mołodiatyczach, uzyskując od ludności zobowiązanie w postaci zadeklarowanych składek i robocizny.

Ludność zobowiązała się wpłacić na konto budowy Ośrodka Zdrowia, w zależności od wielkości posiadanego gospodarstwa rolnego, następujące wysokości składek:

- 100 zł – gospodarstwo rolne od 0-3 ha ziemi,
- 150 zł – gospodarstwo rolne od 3-5 ha ziemi,
- 200 zł – gospodarstwo rolne od 5 ha ziemi.

Poza tym GRN Grabowiec, Szystowice i Skomorochy zobowiązały społeczeństwa tych wsi do zwiezienia piachu z Miączyna na plac budowy, wykonania wykopów i niefachowych robót ziemnych. Czyn obliczono na około 300 000 zł.

6.3 Budowa nowego Ośrodka Zdrowia i Izby Porodowej

Dzięki poparciu społecznej inicjatywy przez KP PZPR i PPRN w Hrubieszowie w szybkim czasie komitet budowy otrzymał plac pod budowę z Funduszu Państwowego Ziemi o areale 2,94 ha położonym przy ulicy Koziej. Został sporządzony szkic sytuacyjno-warstwowy przez geodetów Wydziału Rolnictwa PPRN w Hrubieszowie: inż. Wiktora Lemańskiego i Wojciechowskiego, potrzebny do dokumentacji technicznej wykonywanej przez „Miastoprojekt Warszawa”.

W sprawach budowy członkowie komitetu wyjeżdżali do Lublina 7 razy i 15 razy do Hrubieszowa, nie licząc innych wyjazdów, przy okazji których załatwiano sprawę budowy. Koszty przejazdów były pokrywane przez wyjeżdżających członków komitetu osobiście. Najczęściej wyjeżdżała Regina Boczkowska oraz Jan Dwojakowski – przewodniczący komitetu budowy.

Po dość dużych trudnościach podpisano wreszcie umowę o wykonawstwo z Przedsiębiorstwem Budownictwa Terenowego w Hrubieszowie w dniu 29 kwietnia 1959 roku. Społeczeństwo Grabowca i okolicznych wsi przystąpiło do wykopów. Należy z całym uznaniem podkreślić chęć i zapał ludności Grabowca, Góry Grabowiec, Siedliska, Grabowczyka i Ornatowic przy wykopach. W ciągu bowiem zaledwie 10 dni wykopano ręcznie i wywieziono ziemię w ilości 1886 m³, o wartości 49 000 zł. Pracę tę wykonano nakładem dużego wysiłku – kopano łopatami, biorąc pod uwagę czas, w którym ta praca została wykonana; był to bowiem okres prac wiosennych w polu.

Dnia 15 maja 1959 roku podpisany został akt erekcyjny i złożony kamień węgielny pod budowę Ośrodka Zdrowia w Grabowcu przez mgr Pawła Dąbka – przewodniczącego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie.

Równocześnie przystąpiono do zwózki piachu z odległego o 10 km Miączyna. Mimo to zwieziono na plac budowy 218 fur piachu, wartość pracy 20 000 zł.

Zbiórkę pieniężną przeprowadzali wszyscy członkowie komitetu budowy. Wyjazdy do poszczególnych wsi odbywały się furmankami członków komitetu bezpłatnie, którzy nie licząc się z czasem, siłami poświęcali od sześciu do piętnastu dni na przeprowadzenie zbiórek. Każdy zbierający posiadał listę mieszkańców danej wsi, bloczek kasowy ponumerowany, postemplowany i zakontowany. Inkasent zobowiązany był do rozliczania się i wpłacania zebranych sum do kasy spółdzielczej na konto budowy Ośrodka Zdrowia.

Mimo, że zbierający nie spotykali się zasadniczo z nieprzychylnym potraktowaniem tej akcji, to jednak suma zebrana była często dużo niższa od zadeklarowanej, a w sporadycznych wypadkach ludzie odmawiali składek, wykazując tym swoje niezrozumienie dla tak bardzo potrzebnej akcji.

W roku 1962 wyłoniła się konieczność ułożenia nawierzchni twardej na ulicach od Rynku przez ulicę Kozią do Ośrodka Zdrowia. Przy poparciu Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie i kierownika Eksploatacji Dróg Publicznych w Tomaszowie Lubelskim inż. **Juliusza Otrockiego**, w porozumieniu z Komitetem Aktywacji i Rozbudowy Osady Grabowiec, którego przewodniczącym jest **Antoni Unifantowicz**, członkowie komitetu budowy ośrodka przystąpili do wykopów i prac ziemnych przy układaniu nawierzchni twardej na ulicy Koziej. Przepracowano 68 roboczodniówek o wartości 6 800 zł.

Poza tym członkowie komitetu budowy brali udział w pracach przy niwelowaniu terenu dookoła budynku Ośrodka Zdrowia. Wywieziono około 400 m³ ziemi. Wartość tej pracy oblicza się na 15 000 zł.

Dookoła posesji Ośrodka Zdrowia zasadzono 200 szt. topoli sprowadzonych z Nadleśnictwa w Mirczu oraz zasadzono 780 sztuk kwiatów przy wejściu do Ośrodka Zdrowia.

W związku z rozwojem placówek społecznej służby zdrowia w powiecie hrubieszowskim powstała spółdzielnia zdrowia w Uchaniach, Trzeszczanach, Miączynie i Punkt Felczerski w Horyszowie Ruskim. Wskutek tego teren działalności Ośrodka Zdrowia zmniejszył się i gromadzkie rady narodowe w Mołodiatyczach, Gdeszynie i Świdnikach były mniej zainteresowane naszą budową. Uwidocznili się to wyraźnie w zbiórce pieniężnej.

Jeśli chodzi o wykonawstwo zobowiązań mieszkańców osady Grabowiec i innych gromad, to przedstawia się ono następująco: na ogólną liczbę 1 136 gospodarstw rolnych w Grabowcu jest:

- 581 gospodarstw do 3 ha (a'100 zł) co daje 58 100 zł,
- 402 gospodarstwa od 3 do 5 ha (a'150 zł) co daje 60 300 zł,
- 153 gospodarstw powyżej 5 ha (a'200 zł) co daje 30 600 zł.

Na zadeklarowane 149 000 zł zebrano i wypracowano w gotówce 142 043 zł. W tym sama osada Grabowiec na ogólną ilość gospodarstw 278 zrealizowała w gotówce 56 918 zł, co wynosi ponad 200 zł od każdego gospodarstwa.

Pozostały gromadzkie rady narodowe wpłaciły zaledwie 22 455 zł.

Tabela 6
Zestawienie wkładu społeczeństwa gotówką i wartością wykonywanych prac przy budowie Ośrodka Zdrowia w Grabowcu.

Rodzaj wkładu	Wartość (w zł)
Wykopy	49 000
Zwózka piachu	20 000
Zbiórka pieniężna	164 498
Roboty przy dojazdach	12 500
Niwelacja terenu	15 000
Zasadzenie drzew	2 500
Razem	263 498

Tabela 7
Akumulacja środków na budowę Ośrodka Zdrowia w Grabowcu.

Rodzaj środków	Wielkość (w zł)
Dotacje Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy	248 000
Dotacje z budżetu terenowego	50 000
Wpłata pieniężna od ludności	12 000
Razem	310 000

6.4 Uroczyste otwarcie ośrodka¹⁷

Uroczyste otwarcie i oddanie do użytku nowego Ośrodka Zdrowia z Izbą Porodową i apteką nastąpiło w dniu 25 lipca 1964 roku. Do kroniki służby zdrowia ziemi grabowieckiej prowadzonej przez Reginę Boczkowską wpisał Paweł Dąbek: „Z radością uczestniczyłem w oddaniu do społecznego użytku Ośrodka Zdrowia w Grabowcu w dniu 25 lipca 1964 r. Pragnę podziękować społeczeństwu Grabowca i okolic za włożony czyn społeczny. Dziękuję ob. Reginie Boczkowskiej i ob. Dwojakowskiemu Janowi oraz przewod. GRN ob. Tadeuszowi Nosko”.

7. PRACA W NOWYM BUDYNKU, 1964 - 2000

Oddany do użytku w roku 1964 nowy budynek Ośrodka Zdrowia w Grabowcu, przy ulicy Koziej 2, wybudowany przez mieszkańców gminy Grabowiec w czynie społecznym, dofinansowanym przez Społeczny Fundusz Od-budowy Stolicy, stał się nowoczesną placówką ochrony zdrowia w gminie Grabowiec. Otrzymanie nowoczesnego Ośrodka Zdrowia nałożyło na personel pielęgniarstwo-lekarski nowe, zwiększone zadania i obowiązki.

7.1 Rozlokowanie

Od sierpnia 1964 roku rozpoczęto pracę w nowym budynku Ośrodka Zdrowia. Pomieszczenia w starym budynku przeznaczono na mieszkania dla pracowników służby zdrowia. W nowym budynku znalazły się pomieszczenia: wszystkie gabinety, Izba Porodowa, apteka.

Izba porodowa zajęła całe piętro, urządzono: salę rodzących, dwie sale położnic, salę noworodków, salę przygotowawczą, pokój administracyjny, sterylizatornię oraz magazyn, brudownik, kuchnię, sanitariat WC, umywalnię. Poza tym na piętrze przeznaczono dwa pokoje, przedpokój i urządzenia sanitarne na mieszkanie dla położnej.

Na parterze urządzono: poradnię lekarsko-stomatologiczną, z gabinetem i poczekalnią, dwa gabinety lekarzy ogólnych, gabinet zabiegowy, rejestrację oraz dużą poczekalnię. Na parterze znalazła pomieszczenie także apteka, zajmując pięć pomieszczeń.

W suterrenach umieszczono: magazyny apteki, Ośrodka Zdrowia i Izby Porodowej, pralnię, suszarnię, warsztat mechaniczny, kotłownię, magazyn opału oraz hydrofornię.

Budynek posiada kanalizację, centralne ogrzewanie oraz bieżącą wodę. Od roku 1964, tj. równocześnie z oddaniem nowego Ośrodka Zdrowia do użytku został zatrudniony na stanowisku konserwatora – palacza **Adolf Czausz**. W Ośrodku Zdrowia pełniąc funkcję konserwatora zasłużył na miano „złotych rąk”, bowiem szereg prac z zakresu reperacji, uszkodzeń sprzętu medycznego i gospodarczego wykonywał we własnym zakresie zaoszczędzając przy tym znaczne sumy jak i czas potrzebny na remont poza ośrodkiem zdrowia.

Posesja Ośrodka Zdrowia została ogrodzona siatką drucianą, ułożono chodniki i podjazdy brukowane. Zasadzono żywopłot, 100 sztuk świerków, 60 krzaków róży wielokwiatowej, 100 krzewów foliantów, srebrne świerki i krzewy ozdobne. Zasiano trawę i założono cztery rabatki kwiatowe przed wejściem do Ośrodka Zdrowia.

W ramach inwestycji wyposażono placówki służby zdrowia w potrzebny sprzęt medyczny, fizykoterapeutyczny oraz gospodarczy.

Wyposażenie w sprzęt medyczny i gospodarczy jest dobre. Ośrodek posiada maszynę do pisania oraz magnetofon czterościeżkowy – potrzebny do prac profilaktycznych.

7.2 Lecznictwo otwarte, Ośrodek Zdrowia – poradnia ogólna

Personel lekarsko-pielęgniarstwo Ośrodka Zdrowia prowadzi świadczenia dla ludności z zakresu rozpoznawania i leczenia oraz zapobiegania, czyli profilaktyki. Prace te wykonuje się w oparciu o wytyczne resortu służby zdrowia. Z usług Ośrodka Zdrowia korzystają wszyscy mieszkańcy rejonu tak uprawnieni do bezpłatnych świadczeń jak i nieubezpieczeni. Ci ostatni korzystają z usług za opłatą – wizyta lekarska wynosi 40 zł; iniekcja domięśniowa 7 zł, dożylnie 15 zł. Z bezpłatnych świadczeń korzystają dzieci od 0-16 lat, młodzież ucząca się, ubezpieczeni i ich rodziny, podopieczni opieki społecznej, członkowie ZBOWID, rzemieślnicy, członkowie rodzin wojskowych, sołtyś, członkowie spółdzielni produkcyjnych, chorzy na choroby społeczne.

Od 1 października 1970 roku został zaangażowany drugi lekarz medycyny (stażysta) w wymiarze 10 godzin dziennie z oddelegowaniem na 3 godziny dziennie do Szpitala Powiatowego w Hrubieszowie **Roman Orzechowski**.

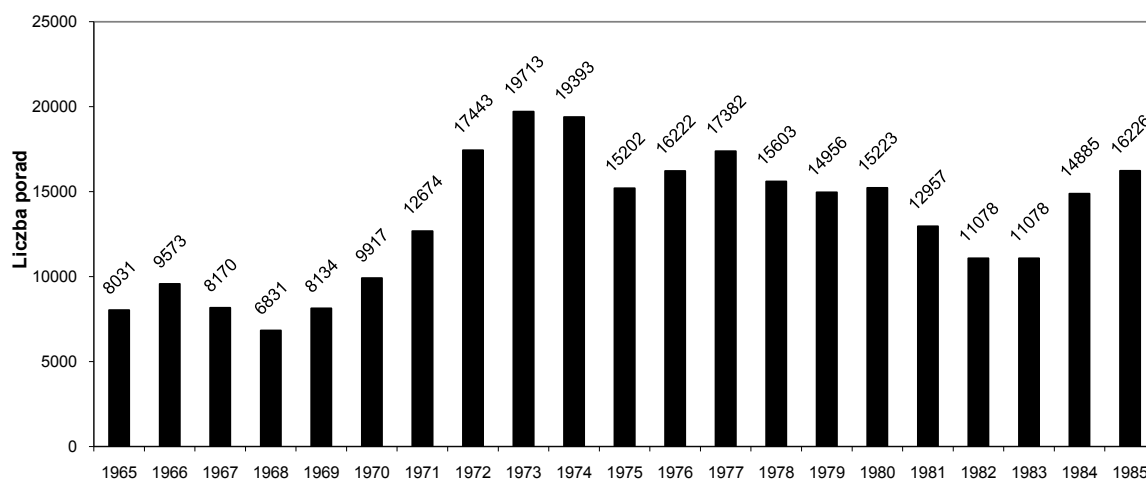
W roku 1972 wprowadzono ustawę o ubezpieczeniu zdrowotnym ludności rolniczej – na prawach ubezpieczenia zdrowotnego pracowników zakładów państwowych i spółdzielczych gwarantującą bezpłatną ochronę zdrowia

¹⁷ (od wydawcy) Na okoliczność otwarcia ośrodka posadzono trzy dęby.

przez państwową i spółdzielczą placówkę zdrowia tak w lecznictwie otwartym jak i zamkniętym i sanatoryjnym. Ten akt prawny spowodował masowe zgłaszanie się i korzystanie z usług lekarsko – pielęgniarskich w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu.

Ośrodek zdrowia posiada: dwa gabinety ogólnolekarskie, gabinet zabiegowy, laboratorium analityczne, fizykoterapię oraz poradnię lekarsko-stomatologiczną. Zatrudnia dwóch lekarzy medycyny, lekarza stomatologa, dwie pielęgniarki dyplomowane, laboranta analitycznego, instruktora higieny pracy, pomoc fizyczną i palacza.

Oprócz prac usługowych Ośrodek Zdrowia prowadzi prace profilaktyczne jak: badania okresowe dzieci do 1 roku życia, badania okresowe dzieci przedszkolnych, młodzieży szkolnej, udającej się na studia, obozy, kolonie, imprezy sportowe, badania okresowe kobiet ciężarnych, pracowników wszystkich zakładów pracy. Przeprowadzane są szczepienia ochronne tak dzieci jak i dorosłych oraz wykonywane są czynności sanitarne.

Wykres 7

Liczba udzielonych porad w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu w latach 1965-1985.

7.3 Instruktorzy higieny pracy

Od stycznia 1965 roku został zaangażowany felczer medycyny **Mieczysław Bielaszewski**, gdyż ciągle wzrastające potrzeby w zakresie usług lekarskich oraz prac profilaktycznych przerastały siły jednego lekarza. Felczer medycyny Bielaszewski prowadził higienę szkolną oraz część usług. Od 1970 roku pracował okresowo delegowany do Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu felczer medycyny **Stanisław Pawłoś** pracując jednocześnie w Ośrodku Zdrowia w Nieleddwi.

Od 1 października 1966 roku rozpoczęła pracę felczer medycyny **Danuta Nowak**, pełniąc funkcję instruktora higieny pracy przy Ośrodku Zdrowia, odpowiadając za stan sanitarno-epidemiologiczny rejonu. Po przeszkoleniu w zakresie analityki podstawowej rozpoczęła pracę w laboratorium analitycznym Ośrodka Zdrowia w Grabowcu.

Ze względu na przejście Danuty Nowak do pracy w laboratorium na stanowisku instruktora higieny pracy została zaangażowana **Krystyna Romaniuk**¹⁸. Od 5 listopada 1969 roku pracuje jako instruktor higieny pracy przy Ośrodku Zdrowia w Grabowcu.

7.4 Laboratorium analityczne

Od 1 lutego 1970 roku rozpoczęło pracę laboratorium analityczne, wykonujące podstawowe analizy jak: morfologię krwi z Schillingiem, OB, latex, analizę moczu, kał na krew utajoną, kał na jaja pasożytów. Podręczne laboratorium w terenie wiejskim jest nieodzownym warunkiem pracy lekarza. Uruchomienie go ułatwiło wykonanie podstawowych badań na miejscu (przedtem badania te wykonywały laboratoria w Hrubieszowie lub Zamościu – 30 km). Mając możliwości otrzymania analiz w Ośrodku Zdrowia można było rozszerzyć opiekę profilaktyczną nad kobietą ciężarną i młodzieżą szkolną. Praca laboratorium wpłynęła niewątpliwie na jakość usług poradni ogólnej.

W roku 1989 w ramach reorganizacji w ZOZ-ie Hrubieszów zlikwidowano laboratorium w GOZ w Grabowcu.

¹⁸ (od wydawcy) Po mężu Staszczuk.

7.5 Higiena szkolna

Rosnące potrzeby ludności w zakresie usług leczniczo-pielęgniarskich a szczególnie w zakresie profilaktyki jak szczepienia ochronne, higiena szkolna, oświata zdrowotna i praca środowiskowa, wymagały powiększenia liczby personelu. Staraniem kierownictwa Ośrodka Zdrowia uzyskano etat i zatrudniono pielęgniarkę dyplomowaną **Gabrielę Gorzkowską**.

7.6 Lecznictwo otwarte, poradnia lekarsko – stomatologiczna

Poradnia lekarsko – stomatologiczna prowadzi prace usługowe z zakresu leczenia i wypełniania ubytków, usuwania nienadających się do leczenia zębów, leczenie chorób jamy ustnej oraz prace profilaktyczne – planowe leczenie młodzieży szkolnej oraz oświatę sanitarną.

Po oddaniu do użytku nowego budynku największą sprawą było uruchomienie poradni lekarsko-stomatologicznej przez zatrudnienie w niej lekarza-stomatologa. Od października 1964 roku zatrudniono lekarzy stomatologów: **Elżbietę Petruczanis-Gutry**, **Jerzego Gutry**. Lekarze pracowali do października 1967 roku. Zamieszkali w starym Ośrodku Zdrowia, przy ulicy Kościelnej 4. Zatrudnienie i praca lekarzy stomatologów zabezpieczała usługi i pomoc dentystyczną mieszkańcom naszego terenu.

Zorganizowano poradnię lekarsko-stomatologiczną dla młodzieży szkolnej oraz dla dorosłych. Nareszcie zaistniała możliwość planowanego leczenia uzębienia u młodzieży szkolnej oraz dzieci a także świadczenie usług w szerszym zakresie dla mieszkańców całego regionu.

W październiku 1967 roku wyjeżdżają z Grabowca państwo Gutry. Do dnia 1 marca 1968 roku poradnia lekarsko-stomatologiczna nie była czynna z powodu braku lekarza. Od marca 1968 roku rozpoczęła pracę lekarz-stomatolog **Barbara Kurz**. W Grabowcu pracowała do kwietnia 1974 roku.

Od 1975 roku do 1983 roku pracowała w Poradni Stomatologicznej GOZ w Grabowcu lekarz stomatolog **Teresa Kliza**, która następnie została zatrudniona w ZOZ w Zamościu.

7.7 Lecznictwo zamknięte, Izba Porodowa

Izba porodowa świadczy usługi z zakresu położnictwa, odbierając porody fizjologiczne oraz prowadzi prace profilaktyczne z zakresu oświaty sanitarnej.

Po oddaniu do użytku nowych pomieszczeń Izby Porodowej zaistniała konieczność zatrudnienia czwartej salowej, która pomogłaby w pracy. Od 1 maja 1965 roku została zaangażowana **Bronisława Belzecka**. Zatem izba zatrudnia jedną położną, cztery salowe, kucharkę i prачkę.

Ze względu na wysługę lat oraz wiek emerytalny przeszły na emeryturę trzy najdłużej pracujące salowe: Anna Czerwińska, Stefania Wszytko oraz Feliksa Sieczkowska. Wszystkie trzy pracowały od początku założenia Izby Porodowej, w najcięższym okresie. Wtedy, kiedy brak było światła elektrycznego, kiedy nie było pralki ani pralni, wtedy, kiedy w niedzielę i święta pracowało się bezpłatnie. Im w dużej mierze należy zawdzięczać, że nasza Izba Porodowa zyskała sobie dobrą opinię i zaufanie rodzących. Dzisiaj wszystkie trzy salowe są emerytkami, ale kontakt ze swoją placówką utrzymują. Biorą udział w uroczystościach służby zdrowia. Uchwałą grupy związkowej Ośrodka Zdrowia zostały włączone do Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia. Dnia 17 kwietnia 1971 roku, wraz z całym zespołem, otrzymały Odznakę Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia.

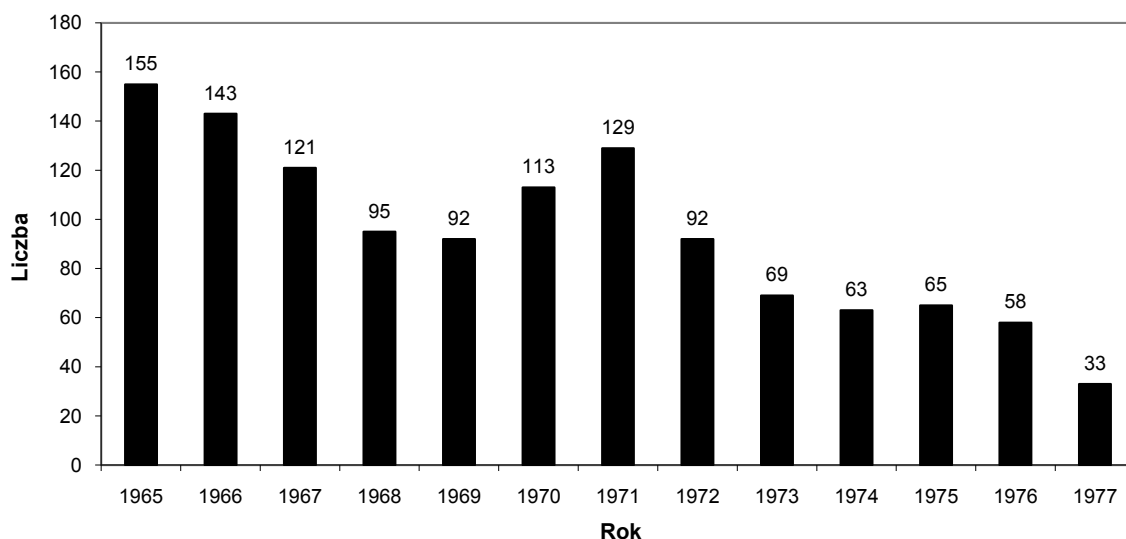
Po przejściu na emeryturę trzech salowych zaangażowano na ich miejsce następujące osoby: **Wincentynę Boczkowską**, **Janinę Zienkiewicz** i **Katarzynę Boczkowską**.

Salowe Izby Porodowej:

- **Belzecka Bronisława**. Pracuje w izbie od 1 maja 1965 roku. W roku 1978 w wyniku likwidacji izby przeszła na emeryturę.
- **Boczkowska Wincentyna**. Pracuje w izbie od 1 lipca 1965 roku do 1 października 1975 roku.
- **Zienkiewicz-Skowron Janina**. Pracuje w izbie od 1969 roku do 1978 roku.
- **Boczkowska Katarzyna**. Pracuje w izbie od 1970 roku do 1978 roku.

Posesja Ośrodka Zdrowia składa się z części trawnikowo – kwiatowej oraz warzywniaka uprawianego przez personel w czynie społecznym. Uzyskane warzywa pozwalały na lepsze zaopatrzenie Izby Porodowej.

W okresie od 1952 roku do 1978 roku, tj. do zamknięcia Izby Porodowej w Grabowcu odebrano 3 884 porody. W szczególności w okresie 1965-1977 odebrano 1 128 porodów.

Wykres 8

Liczba odebranych porodów w Izbie Porodowej w Grabowcu w latach 1965-1977.

W roku 1978 została zamknięta Izba Porodowa z powodu reorganizacji ZOZ w Hrubieszowie, oddania do użytku nowego szpitala w Hrubieszowie z dużym oddziałem położniczo – ginekologicznym oraz występującym już niższym demograficznym (dla przykładu: w roku 1965 odebrano w naszej Izbie Porodowej 155 porodów, w roku 1974 – 63 porody a w roku 1977 – 33 porody).

W okresie działalności Izby Porodowej w latach 1952-1978 wszystkie pracownice prace swoje wykonywały wzorowo, opiekowały się położnicami i noworodkami bardzo dobrze, stwarzając im dogodne warunki pobytu. Personel izby: położna, trzy salowe, kucharka, pracznia przeszły na emeryturę a jedna salowa została zatrudniona w GOZ w Grabowcu.

Po zlikwidowaniu Izby Porodowej przeprowadzono remont całego pierwszego piętra, umieszczając tam laboratorium analityczne, dwa gabinety lekarskie, poradnię stomatologiczną. Resztę pomieszczeń przeznaczono na mieszkania dla lekarzy medycyny, lekarzy stomatologów, kierownika apteki oraz jedno mieszkanie (pokój, kuchnia, toaleta) dla byłej położnej.

7.8 Apteka

Apteka zatrudnia jednego magistra farmacji, pomoc technika farmacji na pół etatu oraz pracownika administracji.

8. PODSUMOWANIE

8.1 Półwiecze działalności

Rozwój i działalność Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu w okresie półwiecza zaznaczyły się przejściem od jednego felczera medycyny w roku 1944 - pracującego w jednym pokoju starego budynku do zatrudnienia w latach 1964-2000 zespołu pracowników medycznych: lekarzy medycyny, lekarzy stomatologów, mgr farmacji, laborantów, dyplomowanych pielęgniarek, położnych, rejestratorki, kierowcy karetki i pracowników pomocniczych gospodarczych, palaczy. Zespół wykonywał swoje obowiązki już w nowoczesnym, dobrze urządzonym Ośrodku Zdrowia i aptece.

Pracownicy gminnego Ośrodka Zdrowia, Izby Porodowej i apteki wykonywali dobrze swoje obowiązki a zatem wymagają szacunku i pamięci.

8.2 Reforma służby zdrowia - 2001

Od 1 stycznia 2001 roku, w ramach reformy w ochronie zdrowia, budynek Ośrodka Zdrowia stał się Przychodnią Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Grabowcu.

Kierownikiem przychodni jest lekarz medycyny Krzysztof Papierowski – specjalista I^o z zakresu chorób we-

wewnętrznych i 2° z zakresu medycyny rodzinnej.

W przychodni zatrudnionych jest troje lekarzy medycyny, lekarz stomatolog, cztery pielęgniarki dyplomowane rodzinne, jedna położna dyplomowana rodzinna, asystentka stomatologiczna, rehabilitantka, kierowca karetki i pracownik fizyczny.

9. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA: PORADNIA OGÓLNA

9.1 Howorski Marian – felczer

Urodził się 8 września 1884 roku na Wołyniu. W roku 1903 ukończył szkołę felcherską w Kijowie. Pracował w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu od września 1944 roku do października 1945 roku. Od października 1945 roku zostaje zatrudniony w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Białopolu (pow. Hrubieszów).

9.2 Kidybiński Stanisław, felczer

Urodził się 28 sierpnia 1888 roku w Jarosławcu (pow. Hrubieszów). Szkołę felcherską ukończył w Kijowie w roku 1909. W Grabowcu pracował jako felczer i kierownik Ośrodka Zdrowia od października 1945 roku do maja 1951 roku. Od maja 1951 roku zostaje zatrudniony w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Strzyżowie (pow. Hrubieszów).

9.3 Boczkowska Regina, lekarz medycyny

Urodziła się 16 sierpnia 1921 roku w Grabowcu (powiat Hrubieszów). Rodzice: Władysław i Zofia. W 1935 roku ukończyła 7-klasową Publiczną Szkołę Powszechną w Grabowcu. Od 1935 roku uczęszczała do Gimnazjum im. Stanisława Staszica w Hrubieszowie, gdzie otrzymała tzw. „małą maturę”. Po wojnie, od września 1944 roku do czerwca 1945 roku, uczyła się w Liceum Ogólnokształcącym w Hrubieszowie, gdzie otrzymała świadectwo dojrzałości – maturę.

Od października 1945 roku rozpoczęła studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Dyplom lekarza medycyny otrzymała 21 listopada 1951 roku.

Nakazem pracy została skierowana na dwuletni staż do Szpitala Powiatowego w Hrubieszowie. Równocześnie została zatrudniona w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu, jako lekarz medycyny i kierownik tej placówki. W latach 1952-1978 sprawowała nadzór medyczny nad Izbą Porodową.

Specjalizację z zakresu interny ukończyła w roku 1955 w Studium Doskonalenia Kadr Lekarskich w Bydgoszczy. Dnia 19 marca 1956 roku uzyskała specjalizację 1° z zakresu chorób wewnętrznych w Instytucie Doskonalenia i Specjalizacji Kadr Medycznych w Warszawie. W roku 1969 odbyła szkolenie w Instytucie Pracy i Wsi w Lublinie. W roku 1971 ukończyła kurs „Główne problemy pracy lekarza w środowisku wiejskim”. W roku 1985 przeszła szkolenie w zakresie pediatrii w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Zamościu.

W latach 1953-1964 pełniła społeczną funkcję radnej Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie. W latach 1957-1960 była członkiem Prezydium PRN w Hrubieszowie, od 1960 roku przewodniczącą Powiatowej Komisji Zdrowia. W roku 1959 była inspiratorem budowy nowego Ośrodka Zdrowia w czynie społecznym w Grabowcu, który został oddany do użytku w roku 1964. Brała czynny udział w pracy Rady Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia w Hrubieszowie. W latach siedemdziesiątych dwudziestego wieku była radną Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zamościu.

Za swoją pracę zawodową i społeczną została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi w roku 1957 i w roku 1963 Honorową Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego.

W roku 1993 przeszła na emeryturę.

9.4 Orzechowski Roman, lekarz medycyny

Urodził się 24 marca 1938 roku w Górze Grabowiec (pow. Hrubieszów). W roku 1952 ukończył Państwową Szkołę Ogólnokształcącą Stopnia Podstawowego w Grabowcu. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Grabowcu. Od 1955 do 1958 kształcił się w Liceum Felcherskim w Chełmie Lubelskim. Od 1958 do 1960 odbywał służbę zawodową. Pracował w Wydziale Zdrowia PPRN w Hrubieszowie i PRPN w Janowie Lubelskim oraz w Wojewódzkiej Przychodni P/Gruźliczej w Lublinie. Od roku 1962 rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Lublinie. Dyplom lekarza medycyny uzyskał 30 lipca 1970 roku.

Od 1 października 1970 roku pracuje w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu odbywając równocześnie

staż podyplomowy w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie. W roku 1973 rozpoczął specjalizację w zakresie pediatrii. W 1975 roku przenosi się do Poradni Pediatrycznej w Zamościu.

9.5 Papierowski Krzysztof, lekarz medycyny

Urodził się 2 stycznia 1957 roku w Białymstoku. Szkołę Podstawową i Liceum Ogólnokształcące ukończył w Białymstoku i tam w roku 1976 rozpoczął studia na Akademii Medycznej, na Wydziale Lekarskim. Dyplom lekarza medycyny otrzymał w roku 1982.

Od 1 listopada 1982 roku do 31 października 1983 roku pracował w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Zamościu. 1 listopada 1983 roku zostaje zatrudniony w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu, jako lekarz medycyny. W roku 1987 otrzymał specjalizację 1° z zakresu chorób wewnętrznych a w roku 1998 specjalizację 2° z zakresu medycyny rodzinnej.

Od 1 stycznia 2001 roku zostaje kierownikiem Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej - Przychodnia w Grabowcu.

9.6 Znaniecka Maria Krystyna z domu Piniecka, lekarz medycyny

Urodziła się 28 lutego 1936 roku w Załuczu, zamieszkała w Skomorochach Małych (gmina Grabowiec). Szkołę Podstawową i Liceum Ogólnokształcące ukończyła w Bydgoszczy i rozpoczęła tam studia na Akademii Medycznej, na Wydziale Lekarskim. Dyplom lekarza medycyny otrzymała w roku 1979.

Pracowała w latach 1979-1980 w Łosicach (gmina Lewin Brzeski, woj. opolskie), w latach 1980-1986 w Spółdzielni Lekarskiej w Ulhówku (pow. Tomaszów Lubelski) i następnie w latach 1986-1992 pracowała w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu.

Zmarła 15 grudnia 2002 roku.

9.7 Brudzisz-Zakrzewska Zofia Teresa z domu Brudzisz, lekarz medycyny

Urodziła się 10 czerwca 1938 roku w Sarnach. Studiowała na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Warszawie. Dyplom otrzymała w roku 1967.

Pracowała w lecznictwie otwartym w Przychodni Rejonowej Warszawa Praga Północ. Od roku 1993 pracuje w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu.

Zmarła 8 listopada 1998 roku.

9.8 Tabala Bożena z domu Romanch, lekarz medycyny

Urodziła się 10 grudnia 1968 roku w Nisku. Szkołę Podstawową i średnią ukończyła w Nisku. Od roku 1988 studiowała na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Lublinie. Dyplom lekarza medycyny otrzymała w 1995 roku.

Od 1 listopada 1995 roku do 1997 roku pracowała w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie na oddziale pediatrycznym. Od 1 lutego 1997 roku zostaje zatrudniona w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu.

W roku 2001 otrzymuje specjalizację 1° z zakresu pediatrii, a w roku 2004 specjalizację 2° z zakresu medycyny rodzinnej.

Od 1 stycznia 2001 roku pracuje w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

9.9 Tabala Marek Stanisław, lekarz medycyny

Urodził się 15 kwietnia 1968 roku w Hrubieszowie. Szkołę Podstawową w Hrubieszowie i Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Hrubieszowie. Od roku 1988 studiował na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Lublinie. Dyplom lekarza medycyny otrzymał w roku 1995.

Od 1 listopada 1995 do 1997 roku pracował w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie. Od 1 lutego 1997 roku zostaje zatrudniony w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Grabowcu.

W roku 2000 otrzymuje specjalizację 1° z zakresu chorób wewnętrznych. Od 1 stycznia 2001 roku pracuje w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

9.10 Bielaszewski Mieczysław, felczer

Oddelegowany pracownik Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Hrubieszowie zostaje od stycznia 1965 roku zaangażowany okresowo w GOZ w Grabowcu do prowadzenia higieny szkolnej i profilaktyki.

9.11 Pawło Stanisław, felczer

Pracownik Ośrodka Zdrowia w Nieleddwi zostaje od 1970 roku okresowo delegowany do Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu do prowadzenia higieny szkolnej i profilaktyki.

10. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia: poradnia lekarsko – stomatologiczna

10.1 Bartoszewicz Stanisława, lekarz stomatolog

Urodziła się 11 października 1932 roku w Tyszowcach (powiat Tomaszów Lubelski). Szkołę podstawową i średnią ukończyła w Tyszowcach. Studiowała na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Gdańsku, gdzie otrzymała dyplom lekarza-dentysty w roku 1955.

Od roku 1956 rozpoczęła pracę w przychodni lekarsko-dentystycznej w Grabowcu, gdzie pracowała do roku 1959.

10.2 Grodzka Halina, lekarz stomatolog

Urodziła się 7 października 1928 roku w Podkalinie. Po ukończeniu Technikum Dentystycznego w Szczecinie, studiowała na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Szczecinie i w Warszawie. Dyplom lekarza stomatologa otrzymała w roku 1959 w Warszawie.

Pracowała w Poradni Stomatologicznej GOZ w Grabowcu od roku 1958 do 1 lipca 1963 roku, pełniąc funkcję lekarza stomatologa i kierownika poradni.

Wyjechała do Józefowa (koło Warszawy).

10.3 Petruczanis-Gutry Elżbieta, lekarz stomatolog

Urodziła się w Warszawie. Szkołę podstawową i średnią ukończyła w Warszawie. Od 1958 roku studiowała na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Warszawie. Dyplom lekarza stomatologa otrzymała w roku 1964.

Od października 1964 rozpoczęła pracę w Poradni Stomatologicznej Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu. W październiku 1967 roku wyjechała do Warszawy.

10.4 Gutry Jerzy, lekarz stomatolog

Urodził się w Warszawie. Szkołę podstawową i średnią ukończył w Warszawie. Od 1958 roku studiował na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Warszawie. Dyplom lekarza stomatologa otrzymał w roku 1964.

Od października 1964 r. rozpoczął pracę w Poradni Stomatologicznej Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu. W październiku 1967 roku wyjechał do Warszawy.

10.5 Kurz Barbara, lekarz stomatolog

Urodziła się 1 października 1942 roku w Bochni (woj. krakowskie). Szkołę Podstawową i Liceum Ogólnokształcące ukończyła w 1960 roku w Bochni. W tym samym roku rozpoczęła studia na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Krakowie, dyplom lekarza stomatologa otrzymała w roku 1966.

Od sierpnia 1966 roku pracuje w Spółdzielni Zdrowia w Brzezówce (powiat Dąbrowa Tarnowska, woj. krakowskie). Od 1 marca 1968 roku pracuje w Poradni Stomatologicznej Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu.

W kwietniu 1971 roku uczestniczyła i ukończyła kurs unifikacyjny dla lekarzy-stomatologów pracujących we wzorcowych ośrodkach zdrowia. W Grabowcu pracowała do kwietnia 1974 roku.

W kwietniu 1974 roku zostaje zatrudniona w Poradni Stomatologicznej ZOZ w Limanowej.

10.6 Kliza Teresa z domu Ferenszkiewicz, lekarz stomatolog

Urodziła się 21 września 1949 roku w Zamościu. W roku 1966 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu. W tym roku rozpoczęła studia na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Łodzi. Dyplom lekarza stomatologa otrzymała w roku 1972.

W latach 1972-1974 pracowała w ZOZ-ie Zamość. Od 1975 roku zostaje zatrudniona w Poradni Lekarsko-Stomatologicznej GOZ w Grabowcu, pełniła funkcję lekarza stomatologa i kierownika poradni. Pracowała do 1983 roku. W latach 1984-1993 pracowała w ZOZ-ie Zamość. Od roku 1993 prowadzi prywatną praktykę lekarsko-dentystyczną w Zamościu.

10.7 Papierowska Barbara z domu Domańska, lekarz stomatolog

Urodziła się 28 sierpnia 1958 roku w Hrubieszowie. Szkołę Podstawową ukończyła w Hrubieszowie. W roku 1977 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Hrubieszowie. W latach 1977-1982 studiowała na Wydziale Stomatologicznym Akademii Medycznej w Białymstoku. Dyplom lekarza stomatologa otrzymała w roku 1982.

Od 1 listopada 1982 roku do 31 października 1983 roku pracowała w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Zamościu. Od 1 listopada 1983 roku do 31 grudnia 1999 roku pracuje w Poradni Stomatologicznej GOZ w Grabowcu. Od 1 stycznia 2000 roku do 31 grudnia 2000 roku prowadzi prywatną praktykę stomatologiczną w Grabowcu. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

10.8 Kicińska Izabela z domu Boczkowska, asystentka stomatologiczna

Urodziła się 1 lipca 1937 roku w Grabowcu (powiat Hrubieszów). W roku 1951 ukończyła Państwową Szkołę Ogólnokształcącą Stopnia Podstawowego w Grabowcu. W roku 1955 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu.

Od 1 lutego 1956 roku, po przeszkoleniu w zakresie asystentki stomatologicznej, rozpoczęła pracę w Poradni Stomatologicznej GOZ w Grabowcu. Pracowała do 1998 roku. Emerytka.

11. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia: laboratorium, higiena pracy, rejestracja

11.1 Nowak Danuta, laborantka analityczna

Urodziła się 22 sierpnia 1937 roku w Józefowie (powiat Tomaszów Lubelski) w rodzinie robotniczej. Szkołę podstawową ukończyła w Krasnobrodzie (pow. Zamość). Po ukończeniu IX klasy Liceum Ogólnokształcącego w Zamościu rozpoczęła naukę w Państwowym Liceum Felczerskim w Warszawie, które ukończyła w roku 1956. Od roku 1956 rozpoczęła pracę w Wydziale Zdrowia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Zamościu – pełniąc samodzielne funkcje felczerskie w Punktach Felczerskich w: Dębowcu, Adamowie a od 1964 roku w Ośrodku Zdrowia w Krasnobrodzie jako instruktor sanitarny.

Od 1 października 1966 roku została zaangażowana do pracy w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu. Po przeszkoleniu w zakresie analityki podstawowej rozpoczęła – od 1 lutego 1970 roku – pracę w laboratorium analitycznym Ośrodka Zdrowia w Grabowcu, gdzie pracowała do 1989 roku. Zamieszkała w Krasnobrodzie.

11.2 Staszczuk Krystyna z domu Romaniuk, instruktor higieny

Urodziła się 5 czerwca 1948 roku w Cegielni (pow. Hrubieszów) w rodzinie chłopskiej. W roku 1962 ukończyła Szkołę Podstawową w Matczu. Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Hrubieszowie ukończyła w roku 1967. Od tego roku rozpoczęła naukę w Państwowej Szkole Medycznej Instruktorów Higieny w Lublinie. Po otrzymaniu dyplomu rozpoczęła pracę w Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Hrubieszowie na etacie instruktora higieny.

Od 5 listopada 1969 roku pracuje jako instruktor higieny pracy przy Ośrodku Zdrowia w Grabowcu. Od roku 1982 pracuje w dziale opieki społecznej gminy Grabowiec. Emerytka.

11.3 Sabalska Bożena, rejestratorka

Urodziła się 26 stycznia 1957 roku w Hostynnym. W roku 1976 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu.

Od roku 1982 zatrudniona jako rejestratorka w GOZ w Grabowcu. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

12. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia: pielęgniarki, położne, rehabilitantka

12.1 Raczyńska Lucyna z domu Lancmańska, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 24 kwietnia 1923 roku w Dańczypolu (gmina Grabowiec, pow. Hrubieszów). Absolwentka 7-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Grabowcu w 1936 roku. Kurs Młodszych Pielęgniarek ukończyła 1 września 1950 roku.

Po odbyciu obowiązkowej praktyki na wszystkich wydziałach w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie zaczęła pracować jako młodsza pielęgniarka w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu (od 1951 roku). Dyplom pielęgniarki otrzymała 19 kwietnia 1962 roku w wyniku odbytego kursu i złożonego egzaminu przed Państwową Komisją Egzaminacyjną Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie.

Następnie pracowała w charakterze starszej pielęgniarki.

12.2 Gorzkowska Gabriela z domu Boczkowska, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 2 listopada 1946 roku w Górze Grabowiec. W roku 1961 ukończyła Szkołę Podstawową w Grabowcu. W roku 1969 ukończyła Liceum Pielęgniarskie w Hrubieszowie, gdzie uczęszczała w latach 1967-1969. W roku 1969 otrzymuje dyplom pielęgniarki.

Pracowała w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu w latach 1969-1972. Po zamieszkaniu w Bytomiu pracowała tam w ZOZ-ie od 1973 roku do 1999 roku. W roku 1999 przeszła na emeryturę.

12.3 Łopuszyńska Zofia z domu Boniecka, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 11 grudnia 1949 roku w Grabowcu. W roku 1964 ukończyła Szkołę Podstawową w Grabowcu a w roku 1968 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu. Od września 1968 roku podjęła naukę w Państwowej Szkole Pielęgniarskiej w Gdańsku. Dyplom pielęgniarki otrzymała w roku 1970.

Od 1 października 1970 roku została zatrudniona w Klinice Chirurgicznej w Lublinie. Od 1 września 1972 roku rozpoczęła pracę w GOZ w Grabowcu pełniąc funkcję starszej pielęgniarki i pielęgniarki środowiskowej.

Z dniem 30 listopada 2000 roku – na własną prośbę – przechodzi na świadczenie przedemerytalne a od 11 grudnia 2004 roku na wcześniejszą emeryturę.

12.4 Pajer Elżbieta z domu Marcela, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 28 kwietnia 1956 roku w Komarowie (pow. Tomaszów Lubelski). Zamieszkała w Górze Grabowiec. W roku 1976 ukończyła Państwowe Liceum Medyczne w Tomaszowie Lubelskim i otrzymała dyplom pielęgniarki.

Pracę zawodową rozpoczęła 1 grudnia 1976 roku w GOZ w Grabowcu. Po przeszkoleniu pełni funkcję pielęgniarki środowiskowej i rodzinnej. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu

12.5 Koszuta Jadwiga z domu Sarzyńska, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 3 czerwca 1958 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Grabowcu. W roku 1973 ukończyła Szkołę Podstawową w Grabowcu. W 1976 roku ukończyła Medyczne Studium Zawodowe w Hrubieszowie uzyskując dyplom pielęgniarki.

Od 1 grudnia 1979 roku zostaje zatrudniona w GOZ w Grabowcu. Odbyła kurs z zakresu pielęgniarstwa środowiskowego i rodzinnego i pracuje jako pielęgniarka rodzinna. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu

12.6 Chomiuk Mirosława z domu Mizerska, położna dyplomowana

Urodziła się 25 lutego 1962 roku w Hrubieszowie. W roku 1978 ukończyła Szkołę Podstawową w Grabowcu a w roku 1982 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu. Uczęszczała od roku 1982 do Medycznego Studium Zawodowego w Hrubieszowie. Dyplom położnej otrzymała w roku 1985.

W latach 1985-1988 pracowała w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie jako położna. W tym też czasie zatrudniona była jako położna w GOZ w Grabowcu. Od roku 1989 zostaje zatrudniona w Szpitalu we Włodawie. Mieszka w Olchówku (koło Włodawy).

12.7 Łącz Bogumiła z domu Borys, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 15 kwietnia 1954 roku w Wolicy Uchańskiej. Szkołę podstawową ukończyła w Skomorochach Małych a liceum w Grabowcu. Od roku 1973 uczęszczała do Medycznego Studium Zawodowego w Hrubieszowie. Dyplom pielęgniarki otrzymała w roku 1975.

Od 1 lipca 1975 roku do 1977 roku pracowała w GOZ w Grabowcu. Od roku 1977 pracuje jako pielęgniarka środowiskowa w ZOZ-ie Zamość.

12.8 Flipowicz Danuta z domu Kłos, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 25 sierpnia 1953 roku w Grabowcu. Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w 1968 roku i Liceum Ogólnokształcącego w 1972 roku. W latach 1972-1974 uczęszczała do Medycznego Studium Zawodowego w Hrubieszowie. Dyplom pielęgniarki otrzymała w roku 1974.

Od 1 września 1974 roku do 31 października 1977 roku pracowała w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie. Od 1 listopada 1977 roku do 31 października 1979 roku pracowała w GOZ w Grabowcu. Od 1 listopada 1979 roku do 31 sierpnia 1982 roku pracowała w Przychodni Rejonowej w Tomaszowie Lubelskim. Od 1 września 1982 roku ponownie pracuje w GOZ w Grabowcu jako pielęgniarka środowiskowa. W latach 90-tych XX wieku oddelegowana do pracy w Zespole Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Grabowcu. Od 1 stycznia 2001 roku prowadzi indywidualną praktykę pielęgniarską medycyny szkolnej przy szkołach na terenie gminy Grabowiec.

12.9 Dziura Helena z domu Linder, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 28 czerwca 1960 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Czechówce (gmina Grabowiec). Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w 1975 roku. Uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego w Grabowcu. Od roku 1978 uczęszczała do Liceum Medycznego w Tomaszowie Lubelskim. Dyplom pielęgniarski otrzymała w roku 1980.

Od 20 września 1980 roku do 31 sierpnia 1982 roku pracowała w Klinice Okulistycznej w Lublinie. Od 1 września 1982 roku do 30 grudnia 1985 roku pracowała w GOZ w Uchaniach. Od 1 stycznia 1986 roku została zatrudniona w GOZ w Grabowcu jako pielęgniarka środowiskowa i rodzinna. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w charakterze starszej pielęgniarki w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

12.10 Siedlecka Barbara z domu Nowak, położna dyplomowana

Urodziła się 26 stycznia 1963 roku w Wojsławicach. Zamieszkała w Czechówce (gmina Grabowiec). Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w 1979 roku. W roku 1983 ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu i rozpoczęła naukę w Medycznym Studium Zawodowym w Krasnymstawie. Dyplom położnej otrzymała 18 stycznia 1985 roku.

Od dnia 1 sierpnia 1985 roku pracuje w GOZ w Grabowcu w charakterze położnej środowiskowej. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

12.11 Kordyś Zofia z domu Pituch, pielęgniarka dyplomowana

Urodziła się 6 sierpnia 1961 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Górze Grabowiec. Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w 1976 roku i Liceum Ogólnokształcącego w Grabowcu w 1980 roku. W roku 1980 rozpoczęła naukę w Medycznym Studium Zawodowym w Hrubieszowie. Dyplom pielęgniarki otrzymała w roku 1982.

Z dniem 1 września 1982 roku została zatrudniona w GOZ w Trzeszczanach jako pielęgniarka środowiskowa. Pracowała tam do roku 1998 i od tego roku podjęła pracę w GOZ w Grabowcu. Od 1 stycznia 2001 roku jest zatrudniona w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

12.12 Martyniuk Barbara z domu Stasiuk, rehabilitantka

Urodziła się 6 marca 1977 roku w Dębowcu (pow. Zamość). W roku 1999 ukończyła Studium Medyczne w Zamościu.

Od roku 1999 jest zatrudniona w GOZ w Grabowcu a od 1 stycznia 2001 roku w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

13. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia: personel pomocniczy Ośrodka Zdrowia i poradni stomatologicznej

13.1 Danilczuk Stefan, kierowca karetki

Urodził się 2 lipca 1954 roku w Grabowcu. Zamieszkały w Grabowcu. W latach 1970-1973 uczęszczał do Zasadniczej Szkoły Mechanicznej w Hrubieszowie.

Od 14 marca 1977 roku, po przeszkoleniu sanitarnym, został zatrudniony w GOZ w Grabowcu na stanowisku kierowcy karetki. Od 1 stycznia 2001 roku pracuje w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Przychodnia w Grabowcu.

13.2 Sieczkowska Stanisława z domu Moskwa, pomoc fizyczna

Urodziła się 9 kwietnia 1923 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Grabowcu. Do Szkoły Podstawowej uczęszczała w Grabowcu.

Od października 1944 roku została zaangażowana jako pomoc fizyczna w GOZ w Grabowcu. Pracowała przez 28 lat do roku 1972. Przeszła na rentę.

13.3 Kraszkiewicz Maria, pomoc fizyczna

Urodziła się 19 maja 1913 roku w Grabowcu (powiat Hrubieszów). W latach 1956-1974 pracowała w poradni stomatologicznej. Zmarła 31 października 1993 roku.

13.4 Kołodziej Marianna, pomoc fizyczna

Urodziła się 7 listopada 1941 roku. Ukończyła Szkołę Podstawową. W okresie 1982-1994 pracowała w GOZ w Grabowcu.

13.5 Dziura Józefa z domu Bąk, pomoc fizyczna

Urodziła się 21 marca 1928 roku w Wólce Tuczępskiej. Od 1 stycznia 1973 roku do listopada 1976 roku pracuje jako sprzątaczką – pomoc fizyczna w GOZ w Grabowcu. Od 1 grudnia 1976 roku do 26 marca 1980 roku pracuje w Szpitalu Powiatowym w Hrubieszowie jako salowa.

26 marca 1980 roku otrzymała rentę inwalidzką.

13.6 Boczkowska Katarzyna z domu Przytuła, salowa i pomoc fizyczna

Urodziła się 10 października 1934 roku w Koloni Gdeszyn. Zamieszkała w Górze Grabowiec. W latach 1970-1978 pracuje w Izbie Porodowej jako salowa a następnie w latach 1979-1982 w GOZ w Grabowcu jako pomoc fizyczna.

Emerytka.

13.7 Wróbel Barbara z domu Krawczuk, pomoc fizyczna

Urodziła się 30 marca 1957 roku w Grabowcu. Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w 1972 roku. Zamieszkała w Grabowcu.

Od 1 września 1983 roku do 1994 roku pracowała w GOZ w Grabowcu jako pomoc fizyczna.

13.8 Czausz Adolf, konserwator – palacz

Urodzony 30 września 1923 roku w Górze Grabowiec (pow. Hrubieszów) w rodzinie chłopskiej. Uczęszczał do Szkoły Podstawowej w Grabowcu. Podczas okupacji, w roku 1943, został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. Do maja 1945 roku pracował w berlińskich warsztatach ślusarskich. Po powrocie do Grabowca, do roku 1950 pracuje w charakterze maszynisty – palacza w młynie w Grabowcu. W roku 1950 wyjeżdża do Nowogardu (woj. Szczecin) i tam pracuje w rzeźni jako palacz – mechanik. Od roku 1957 do 1960 pracuje jako mechanik w Państwowym Prewentorium w Nowogardzie. Do roku 1964 pracuje w Wytwórni Win w Nowogardzie.

Od 1964 roku zostaje zaangażowany jako konserwator – palacz w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu. Ukończył kurs obsługi pieców wysokopiętnych oraz zdał egzamin na palacza pieców centralnego ogrzewania. Pracował w ośrodku do 1981 roku. Przeszedł na emeryturę.

Zmarł 28 kwietnia 1993 roku.

13.9 Wilk Jan, palacz – mechanik

Urodził się 26 sierpnia 1938 roku w Grabowcu. Zamieszkały w Grabowcu. Uczęszczał do Szkoły Mechanicznej w Hrubieszowie, którą ukończył w roku 1955.

W latach 1974-1979 pracował jako mechanik w Kółku Rolniczym w Grabowcu i w Urzędzie Gminy Grabowiec. Od 30 maja 1979 roku do 1981 roku pracuje jako palacz CO i mechanik w GOZ w Grabowcu. Emeryt.

13.10 Bariewski Bolesław, palacz

Urodził się 30 grudnia 1941 roku w Osiczniku na Wołyniu. Uczęszczał do Szkoły Podstawowej w Grabowcu.

Po przeszkoleniu zostaje zatrudniony w charakterze palacza CO w GOZ Grabowcu. Pracował w Ośrodku w latach 1980-1999. Otrzymał rentę w roku 1999 a emeryturę w roku 2003.

14. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia: Izba Porodowa

14.1 Lancmańska Antonina, położna

Urodzona 22 lutego 1881 roku w Horodle (pow. Hrubieszów). Szkołę Położnych ukończyła w roku 1924 we Lwowie.

Po otrzymaniu dyplomu zaczęła pracować na terenie gminy Grabowiec jako jedyna położna. Po zorganizowaniu Izby Porodowej w Grabowcu w 1952 roku zastępowała okresowo położną izby. Nieprzerwanie pracowała do roku 1960, przechodząc po 36 latach pracy na zasłużoną emeryturę. W ciągu swojej pracy odebrała około 3000 porodów. Zmarła 20 czerwca 1962 roku, pozostawiając pamięć o swojej osobie jak i pracy włożonej w wypełnianie swoich obowiązków.

14.2 Romska Leokadia z domu Mitrocka, położna

Urodziła się 29 stycznia 1907 roku w Mariupolu w ZSRR. Od roku 1922 zamieszkała z rodzicami w Grabowcu. Z zakresu wykształcenia zawodowego ukończyła:

20 maja 1928 roku - jednoroczny Kurs Sanitarny w Łukowie.

30 września 1929 roku - Prywatną Szkołę Położnych im. Dr. Rejsa w Warszawie.

17 grudnia 1929 roku - Prywatną Szkołę Masażu Leczniczego Dr. Zaorskiego¹⁹ w Warszawie.

Po otrzymaniu dyplomu pracowała jako pielęgniarka w: Szpitalu PCK w Brańsku (10.03.1931-09.03.1932), Szpitalu w Stalinie (01.05.1932-31.12.1932), Szpitalu we Włodawie (15.03.1934-04.08.1934). Podczas okupacji, mieszkając w Grabowcu, pełniła obowiązki położnej gminnej.

Od września 1944 roku aż do 1952 roku pracowała jako pielęgniarka w Ośrodku Zdrowia w Grabowcu. W latach 1952-1978 pracuje w Izbie Porodowej w charakterze położnej pełniąc równocześnie funkcję kierownika tej Izby.

W roku 1978 przeszła na emeryturę. Mieszkała w nowym budynku Ośrodka Zdrowia. Zmarła 19 grudnia 1994 roku.

¹⁹ (od wydawcy) Mowa jest o profesorze Uniwersytetu Warszawskiego Janie Zaorskim, który założył pierwszą w Polsce szkołę masażu i wydał w 1927 roku książkę: „Podręcznik mieszenia leczniczego (masażu)”.

14.3 Sieczkowska Feliksa, salowa

Urodziła się 16 lipca 1900 roku w Górze Grabowiec. Mieszkała w Górze Grabowiec. W czasie okupacji wysiedlona i wywieziona do Niemiec na tzw. „przymusowe roboty”. Po wojnie wróciła na Górę Grabowiec. Pracowała od 1 lutego 1953 roku do 1963 roku w Izbie Porodowej.

Przeszła na emeryturę. Zmarła.

14.4 Wszytko Stefania, salowa

Urodziła się 26 grudnia 1903 roku w Chełmie Lubelskim. W czasie okupacji wysiedlona i wywieziona do Niemiec na tzw. „przymusowe roboty”. Mieszkała w Grabowcu. Pracowała od 1 sierpnia 1953 roku do 1964 roku w Izbie Porodowej.

Przeszła na emeryturę. Zmarła 21 lutego 1972 roku.

14.5 Czerwińska Anna, salowa

Urodziła się 17 maja 1901 roku w Grabowcu. W czasie okupacji wysiedlona i wywieziona do Niemiec na tzw. „przymusowe roboty”. Pracowała od 1 czerwca 1954 roku do 1964 roku w Izbie Porodowej.

Przeszła na emeryturę. Zmarła 17 stycznia 1977 roku.

14.6 Czerwińska Franciszka, kucharka

Urodziła się 29 stycznia 1904 roku w Górze Grabowiec. Pracowała w Izbie Porodowej jako kucharka od 21 marca 1952 roku do 1 czerwca 1955 roku. Zwolniła się na własną prośbę.

Zmarła 30 grudnia 1993 roku.

14.7 Margol Zofia z domu Bezuch, kucharka

Pracowała okresowo w Izbie Porodowej w latach 1955-1963.

14.8 Jaroń Maria, kucharka

Pracowała okresowo w Izbie Porodowej w latach 1955-1963.

14.9 Nowicka Aldona, kucharka

Pracowała okresowo w Izbie Porodowej w latach 1955-1963.

14.10 Żołnierzuk Maria, kucharka

Urodziła się 12 października 1904 roku w Górze Grabowiec. Mieszkała na Górze Grabowiec. Pracowała w Izbie Porodowej na stanowisku kucharki od 1 października 1963 roku do 1978 roku.

Przeszła na emeryturę. Zmarła.

14.11 Czubara Olga, praczka

Urodziła się 17 grudnia 1911 roku w Skierbieszowie (pow. Zamość). Zamieszkała w Grabowcu. Pracuje w Izbie Porodowej na stanowisku praczki od 1 lutego 1961 roku do 1978 roku. Emerytka.

14.12 Belzecka Bronisława z domu Kozłowska, salowa

Urodziła się 13 września 1929 roku w Grabowcu. Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w roku 1942. Pracuje w Izbie Porodowej od 1 maja 1965 roku do 1978.

27 grudnia 1978 roku otrzymała emeryturę. Zmarła 20 września 2002 roku.

14.13 Boczowska Wincentyna, salowa

Urodziła się 2 stycznia 1935 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Górze Grabowiec. Ukończyła Szkołę Podstawową w Grabowcu. Pracowała w izbie porodowej od 1 lipca 1965 roku do 1 października 1975 roku. Zwolniła się z powodu choroby.

Zmarła 20 stycznia 1985 r.

14.14 Skowron-Zienkiewicz Janina, salowa

Urodzona 15 października 1929 roku w Rozkoszówce. Zamieszkała w Górze Grabowiec i Henrykówce. Pracowała w izbie jako salowa od 1969 do 1978 roku.

14.15 Boczowska Katarzyna z domu Przytuła, salowa

Patrz w dziale „Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia, personel pomocniczy Ośrodka Zdrowia i poradni stomatologicznej”.

15. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia, apteka

15.1 Brykańska Michałina, farmaceutka

Właścicielka prywatnej apteki w Grabowcu w latach 1932-1950, która została upaństwowiona w 1950 roku. Następnie była kierownikiem państwowej apteki do 31 grudnia 1953 roku. W roku 1954 wyjechała do Warszawy. Zmarła.

15.2 Kłos Stanisław, farmaceuta

Urodził się 17 maja 1913 roku w Nadolcach (powiat Tomaszów Lubelski). Studiował farmację na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Dyplom magistra farmacji uzyskał w Łodzi w 1951 roku.

W latach 1952-1954 pracował w aptece w Hrubieszowie. Od 1 stycznia 1954 roku zostaje zatrudniony w Społecznej Aptece Nr 43 w Grabowcu na stanowisku farmaceuty i kierownika. Pracował do 31 grudnia 1984 roku. Emeryt od 1 stycznia 1985 roku.

15.3 Jach Halicka Marianna z domu Jach, farmaceutka

Urodziła się 5 kwietnia 1956 roku w Józefowie (gmina Rachanie, pow. Tomaszów Lubelski). Zamieszkuje w Grabowcu. Szkołę średnią ukończyła w Tomaszowie Lubelskim. Studiowała na Wydziale Farmacji Akademii Medycznej w Lublinie.

Od 1 listopada 1983 roku do 31 grudnia 1983 roku pracowała w aptece w Łaszczowie (pow. Tomaszów Lubelski). Od 1 stycznia 1984 roku pracowała w Aptece Nr 43 w Grabowcu jako farmaceutka i kierownik. Od 1992 roku jest właścicielką prywatnej apteki w Grabowcu.

15.4 Kłos Ewelina z domu Tuhy, technik farmaceutyczny

Urodziła się 24 grudnia 1919 roku we Lwowie. Ukończyła Technikum Farmacji we Lwowie. Mieszka w Grabowcu.

Pracowała od 1954 roku do 31 grudnia 1979 roku w Społecznej Aptece Nr 43 w Grabowcu jako technik farmaceutyczny. Od 1 stycznia 1980 roku jest na emeryturze.

15.5 Saluk Halina z domu Grechuta, technik farmaceutyczny

Urodziła się 6 marca 1953 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Grabowcu. Absolwentka Szkoły Podstawowej w Grabowcu w 1968 roku. Następnie skończyła Liceum Ogólnokształcące w Grabowcu. Uczęszczała do Studium Farmaceutycznego w Przemyśle. W roku 1974 otrzymała dyplom technika farmacji.

Od 16 września 1974 roku do końca lutego 1992 roku pracuje w Aptece Nr 43 w Grabowcu w charakterze technika farmaceutycznego. Od 1 marca 1992 roku pracuje w prywatnej aptece w Grabowcu.

15.6 Hawryluk Irena z domu Wodzińska, pracownik administracyjno-biurowy

Urodziła się 14 października 1929 roku w Radostowie. Zamieszkała w Grabowcu. Ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Hrubieszowie w roku 1950.

Od października 1953 roku do grudnia 1991 roku pracowała w Społecznej Aptece Nr 43 w Grabowcu. Na emeryturze od 1991 roku.

15.7 Nowaczewska Julia, pracownik fizyczny

Urodziła się 2 lutego 1911 roku w Grabowcu. Zamieszkała w Grabowcu. Pracowała w Społecznej Aptece Nr 43 w Grabowcu od roku 1954 do roku 1980.

16. ZDJĘCIA – CZ. 1

16.1 Panorama Grabowca

Zdjęcie 1
Panorama Grabowca – 1939 rok.

Zdjęcie 2
Panorama Grabowca – 1955 rok.

Zdjęcie 3
Panorama Grabowca – 1964 rok.

16.2 Stare budynki Ośrodka Zdrowia

Zdjęcie 4
Budynek²⁰ Ośrodka Zdrowia
przy ulicy Skierbieszowskiej – 1945 rok.

Zdjęcie 5
Budynek Ośrodka Zdrowia
przy ulicy Kościelnej 4.

Zdjęcie 6
Budynek apteki
przy ulicy Skierbieszowskiej 4.

Zdjęcie 7
Budynek szkoły tzw. „białej szkoły”,
gdzie w 1949 roku mieścił się Ośrodek Zdrowia.

²⁰ (od wydawcy) W tym budynku mieszkała później Antonina Lancmańska.

Zdjęcie 8
Pracownicy ośrodka przed budynkiem
przy ulicy Kościelnej 4.

16.3 Izba Porodowa

Zdjęcie 9
Trojaczki Janiny Sitarz z miejscowości Wyso-
kie II (urodziły się 31 sierpnia 1956 roku).
Obok łóżka siedzą od lewej: Regina Boczkow-
ska, Leokadia Romska, Stefania Wszytko.

Zdjęcie 11
Sala leżących, przy łóżeczku
Leokadia Romska.

Zdjęcie 10
Transport trojaczków do Lublina.
Stoją od lewej: n, Lucyna Raczyńska, Stefania
Wszytko, n, n, Leokadia Romska,
Regina Boczkowska, Stanisława Moskwa.

16.4 Pochody – 1 maja

Zdjęcie 12
1 maja lata pięćdziesiąte XX wieku
(przed 1955 rokiem).
W głębi budynek cerkwi i szkoły,
a po lewej stronie tzw. „popówka”.

Zdjęcie 13
1 maja lata pięćdziesiąte XX wieku
(po 1954 roku). W pierwszym szeregu
pierwsza z lewej Regina Boczkowska.

Zdjęcie 14
1 maja lata pięćdziesiąte XX wieku
(po 1954 roku).

Zdjęcie 15
1 maja lata pięćdziesiąte XX wieku
(po 1954 roku).
W pierwszym szeregu od lewej idą:
Regina Boczkowska, Stanisław Kłos, n.

17. ZDJĘCIA – CZ. 2

17.1 Komisja zdrowia GRN w Grabowcu

Zdjęcie 16
Komisja zdrowia
Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu
1959 rok.

17.2 Władza powiatowa, wojewódzka służby zdrowia

Zdjęcie 17
Ksawery Kopczyński,
sekretarz Powiatowego Związku Samorządowego.

Zdjęcie 18
Feliks Cygańczuk,
lekarz powiatowy.

Zdjęcie 19
Józef Remarczyk,
kierownik Wydziału Zdrowia PPRN w Hrubieszowie.

Zdjęcie 20
Władysław Dąbrowski,
kierownik Wydziału Zdrowia PPRN w Hrubieszowie.

18. ZDJĘCIA – CZ. 3

18.1 Społeczny Komitet Budowy Ośrodka Zdrowia

Zdjęcie 21
Jan Dwojakowski.

Zdjęcie 22
Regina Boczkowska.

Zdjęcie 23
Wojciech Mazurkiewicz.

Zdjęcie 24
Tadeusz Nosko.

Zdjęcie 25
Bolesław Boczkowski.

Zdjęcie 26
Antoni Czubara.

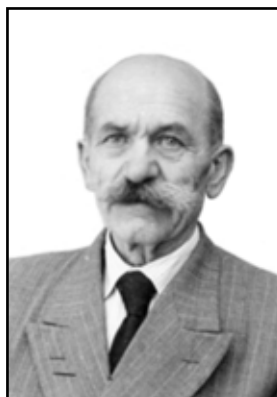
Zdjęcie 27
Michał Grabarz.

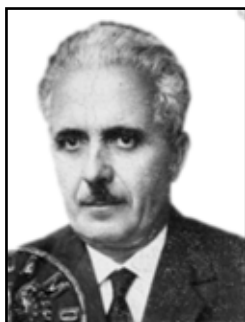
Zdjęcie 28
Paweł Igliński.

Zdjęcie 29
Julian Ilczuk.

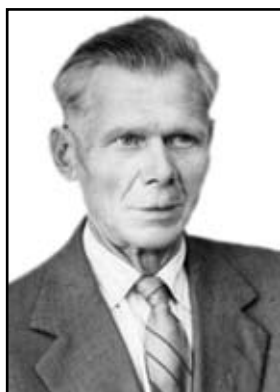
Zdjęcie 30
Auksenty Kołtun.

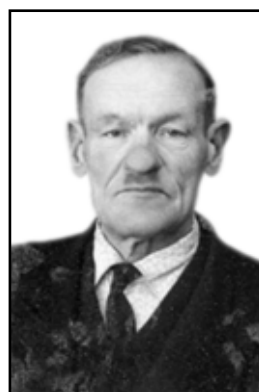
Zdjęcie 31
Stanisław Kłos.

Zdjęcie 32
Roman Karczmarczyk.

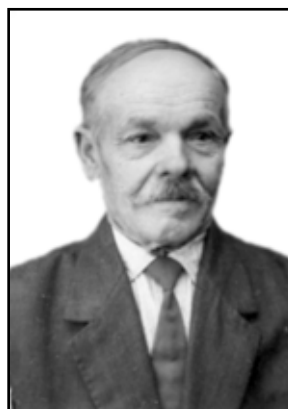
Zdjęcie 33
Bronisław Kocaj.

Zdjęcie 34
Jan Kontek.

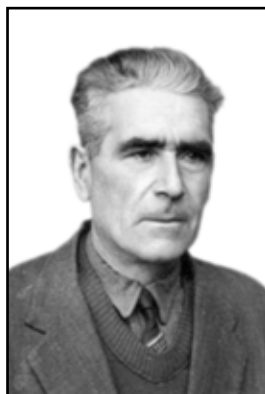
Zdjęcie 35
Edward Lisiuk.

Zdjęcie 36
Teodor Orzechowski.

Zdjęcie 37
Kazimierz Paul.

Zdjęcie 38
Kazimierz Pietnowski.

Zdjęcie 39
Edward Sawiniec.

Zdjęcie 40
Marian Sieczkowski.

Zdjęcie 41
Bolesław Sieczkowski.

Zdjęcie 42
Konstanty Surma.

Zdjęcie 43
Karol Trybalski.

18.2 Współpracownicy budowy budynku Ośrodka Zdrowia

Zdjęcie 44
Juliusz Otrocki,
kierownik Eksploatacji Dróg Publicznych w Tomaszowie Lubelskim.

Zdjęcie 45
Antoni Unifantowicz,
przewodniczący Komitetu
Rozbudowy Grabowca.

Zdjęcie 46
Mieczysław Pazura,
wiceprzewodniczący WK SFOS w Lublinie.

18.3 Budowa budynku Ośrodka Zdrowia

Zdjęcie 47
Praca ludności przy wykopach na fundamenty budynku Ośrodka Zdrowia – 1959 rok.

Zdjęcie 48
Praca ludności przy wykopach na fundamenty budynku Ośrodka Zdrowia 1959 rok.

Zdjęcie 49
Podpisanie aktu erekcyjnego przez Pawła Dąbka 15 maja 1959 roku.

18.4 Otwarcie budynku Ośrodka Zdrowia – 25 lipca 1964 roku

Zdjęcie 50
Roboty przy dojeździe do
budynku Ośrodka Zdrowia
1962 rok.

Zdjęcie 51
Niwelacja terenu wokół
budynku Ośrodka Zdrowia
1963 rok.

Zdjęcie 52
Budynek Ośrodka Zdrowia
przy ulicy Koziej 4
1964 rok.

Zdjęcie 53

Przewodniczący Społecznego Komitetu Budowy Ośrodka Zdrowia – Jan Dwojakowski składa sprawozdanie z działalności komitetu. Od lewej stoją (dorośli): Knawa²¹, Tadeusz Nosko, Paweł Dąbek, Jan Dwojakowski.

Zdjęcie 54

Przemawia do społeczności lokalnej Paweł Dąbek, z lewej stoi Tadeusz Nosko.

Zdjęcie 55

Na chwilę przed przecięciem wstęgi.

Zdjęcie 56

Przecięcie wstęgi przez Pawła Dąbka.

²¹ Komendant wojewódzki MO w Lublinie.

Zdjęcie 57, 58, 59
Przekazanie
Reginie Boczkowskiej
kluczy do ośrodka
przez Pawła Dąbka.

Zdjęcie 60
Paweł Dąbek wpisuje się do kroniki służby
zdrowia ziemi grabowieckiej.

Zdjęcie 61
Sadzenie dębów obok budynku Ośrodka Zdrowia.

Zdjęcie 62
Po otwarciu rozmowy władz wojewódzkich
z członkami Społecznego Komitetu Budowy
Ośrodka Zdrowia. Od lewej stoją: Regina Bocz-
kowska, Marian Sieczkowski, Auksenty Kołtun,
Antoni Czubara, n, Paweł Dąbek, n.

19. ZDJĘCIA – CZ. 4

19.1 Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia lata pięćdziesiąte XX wieku

Zdjęcie 63

Pracownicy Ośrodka Zdrowia - 1954 rok.

W pierwszym rzędzie od lewej siedzą: Anna Czerwińska, Franciszka Czerwińska, Stefania Wszytko. W drugim rzędzie od lewej siedzą: Feliksa Sieczkowska, Regina Boczkowska, Stanisława Moskwa. W trzecim rzędzie od lewej stoją: Lucyna Raczyńska, Leokadia Romska.

Zdjęcie 64

Pracownicy Ośrodka Zdrowia – 1955 rok.

Od lewej: Lucyna Raczyńska, Regina Boczkowska, Leokadia Romska.

Zdjęcie 65

Pracownicy Ośrodka Zdrowia – 1955 rok.

Od lewej: n, Stanisława Moskwa.

Zdjęcie 66

W gabinecie zabiegowym. Opatrunek zakłada Lucyna Raczyńska.

Zdjęcie 67
Lucyna Raczyńska uczy się.

Zdjęcie 68

Pracownicy Ośrodka Zdrowia i apteki – 1 maja 1957 rok.
Od lewej stoją: Anna Czerwińska, Stanisława Moskwa,
n, Feliksa Sieczkowska, Iza Kicińska, Stanisław Kłos,
Leokadia Romska, Stefania Wszytko, Stanisława Barto-
szewicz, Regina Boczkowska, Lucyna Raczyńska.

Zdjęcie 69

Pracownicy Ośrodka Zdrowia – 7 września 1957 roku.

W pierwszym rzędzie od lewej: Regina Boczkowska, n,
Stanisława Bartoszewicz.

W drugim rzędzie od lewej: Izabela Kicińska, Franciszka
Czerwińska, Anna Czerwińska, Feliksa Sieczkowska, Sta-
nisława Moskwa, Leokadia Romska, Lucyna Raczyńska.

Zdjęcie 70

Pracownicy Ośrodka Zdrowia – 7 września 1957 roku.

W pierwszym rzędzie od lewej siedzą: Feliksa Sieczkowska, n,
Anna Czerwińska, Stanisława Bartoszewicz, Leokadia Romska,
Regina Boczkowska, Izabela Kicińska, Lucyna Raczyńska.

W drugim rzędzie od lewej stoją: Stefania Wszytko, Stanisława
Moskwa.

Zdjęcie 71

Pracownicy Ośrodka Zdrowia i apteki – 1957 rok.
W pierwszym rzędzie siedzą od lewej: Anna Czerwińska, Regina Boczkowska, Stanisława Moskwa, Stanisława Bartoszewicz, Lucyna Raczyńska.

W drugim rzędzie stoją od lewej: Stefania Wszytko, n, Feliksa Sieczkowska, Stanisław Kłos, Leokadia Romska, n.

Zdjęcie 72

Lucyna Raczyńska.

Zdjęcie 73

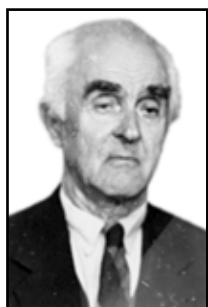
Zakończenie kursu PCK w szkole – 1959 rok.

19.2 Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia – w aptece

Zdjęcie 74
Ewelina Kłos w aptece w nowym
budynku, przy ulicy Koziej 4.

19.3 Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia

Zdjęcie 75
Marian Howoroski, felczer.

Zdjęcie 76
Stanisław Kidybiński, felczer.

Zdjęcie 77
Regina Boczkowska, lekarz medycyny.

Zdjęcie 78
Regina Boczkowska, lekarz medycyny.

Zdjęcie 79
Roman Orzechowski, lekarz medycyny.

Zdjęcie 80
Krzysztof Papierowski, lekarz medycyny.

Zdjęcie 81
Bożena Tabąła, lekarz medycyny.

Zdjęcie 82
Marek Stanisław Tabąła, lekarz medycyny.

Zdjęcie 83
Danuta Nowak, laborantka.

Zdjęcie 84
Krystyna Staszczuk, instruktor higieny pracy.

Zdjęcie 85
Lucyna Raczyńska, pielęgniarka.

Zdjęcie 86
Gabriela Gorzkowska, pielęgniarka.

Zdjęcie 87
Zofia Łopuszyńska, pielęgniarka.

Zdjęcie 88
Elżbieta Pajer, pielęgniarka.

Zdjęcie 89
Jadwiga Koszuta, pielęgniarka.

Zdjęcie 90
Bogumiła Łącz, pielęgniarka.

Zdjęcie 91
Danuta Filipowicz, pielęgniarka.

Zdjęcie 92
Helena Dziura, pielęgniarka.

Zdjęcie 93
Zofia Kordyś, pielęgniarka.

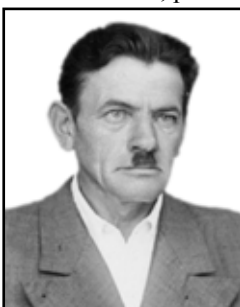
Zdjęcie 94
Stefan Danilczuk, kierowca karetki.

Zdjęcie 95
Stanisława Sieczkowska, pomoc fizyczna.

Zdjęcie 96
Maria Kraszkiewicz, pomoc fizyczna.

Zdjęcie 97
Adolf Czausz, konserwator-palacz.

Zdjęcie 98
Jan Wilk, palacz – mechanik.

Zdjęcie 99
Bolesław Bariewski, palacz.

Zdjęcie 100
Stanisław Kłos, kierownik apteki.

Zdjęcie 101
Marianna Jach Halicka, kierownik apteki.

Zdjęcie 102
Irena Hawryluk,
pracownik administracyjny apteki.

Zdjęcie 103
Ewelina Kłos, technik farmaceutyczny.

Zdjęcie 104
Halina Grechuta, technik farmaceutyczny.

Zdjęcie 105
Julia Nowaczewska,
pomoc fizyczna w aptece.

Zdjęcie 106
Stanisława Bartoszewicz, stomatolog.

Zdjęcie 107
Halina Grodzka, stomatolog.

Zdjęcie 108
Barbara Kurz, stomatolog.

Zdjęcie 109
Teresa Kliza, stomatolog.

Zdjęcie 110
Barbara Papierowska, stomatolog.

Zdjęcie 111
Izabela Kicińska, asystentka dentystyczna.

Zdjęcie 112
Antonina Lancmańska, położna.

Zdjęcie 113
Leokadia Romska, położna.

Zdjęcie 114
Leokadia Romska, położna.

Zdjęcie 115
Mirosława Chomiuk, położna.

Zdjęcie 116
Barbara Siedlecka, położna.

Zdjęcie 117
Feliksa Sieczkowska, salowa.

Zdjęcie 118
Stefania Wszytko, salowa.

Zdjęcie 119
Anna Czerwińska, salowa.

Zdjęcie 120
Franciszka Czerwińska, kucharka.

Zdjęcie 121
Bronisława Bełzecka, salowa.

Zdjęcie 122
Janina Zienkiewicz-Skowron, salowa.

Zdjęcie 123
Katarzyna Boczkowska, salowa.

Zdjęcie 124
Maria Żołnierczuk, kucharka.

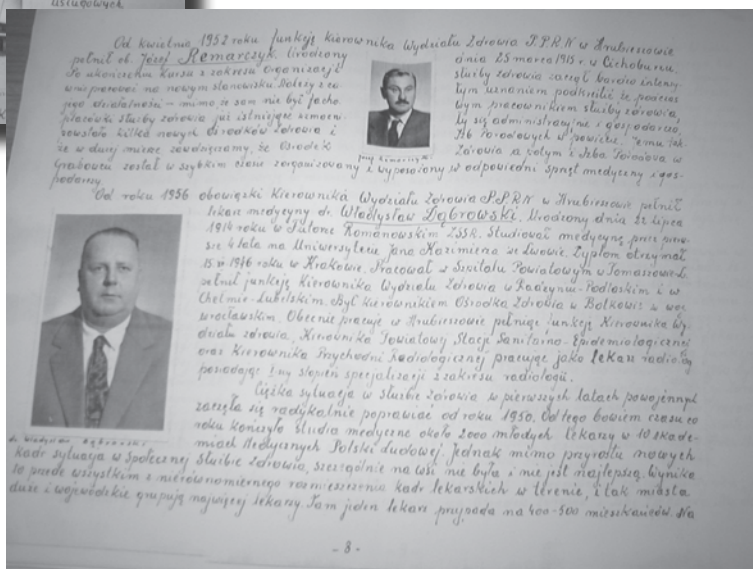
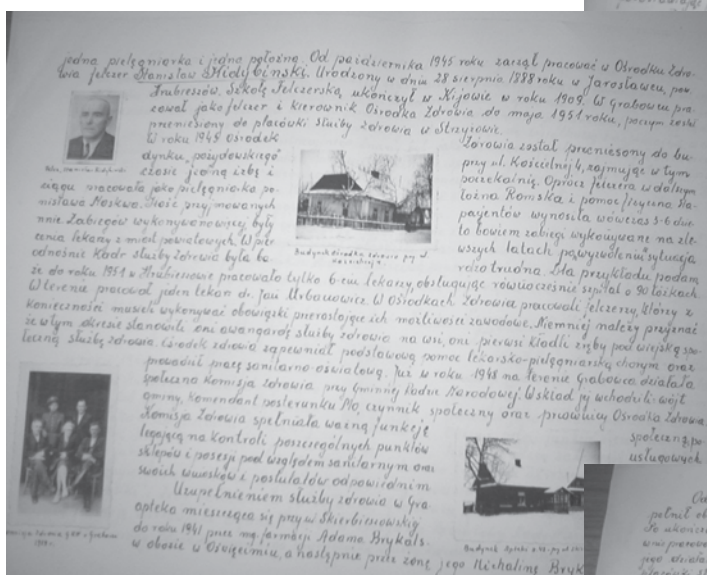
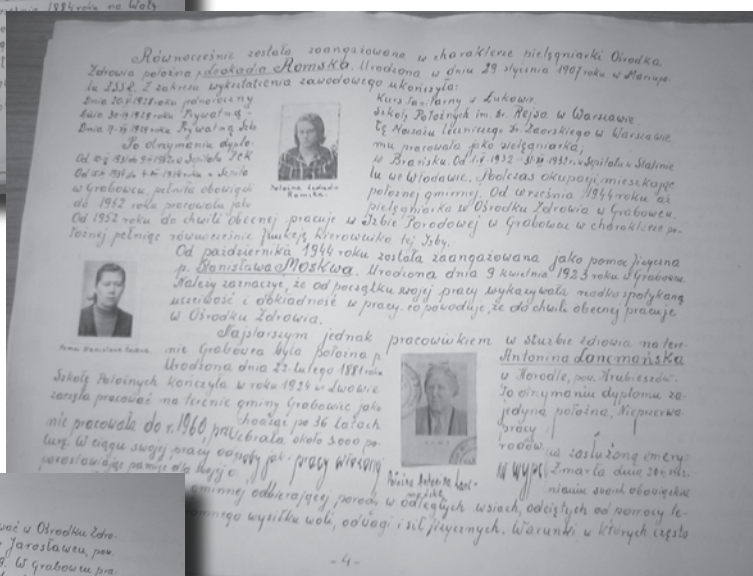
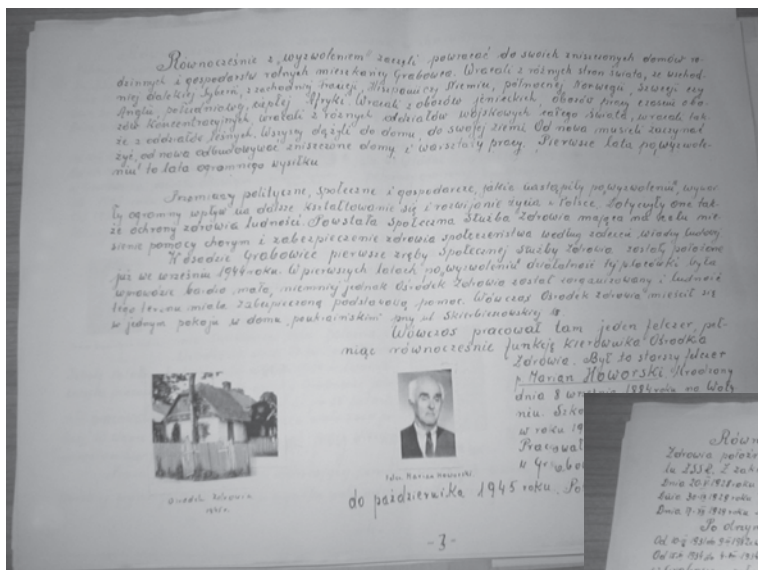

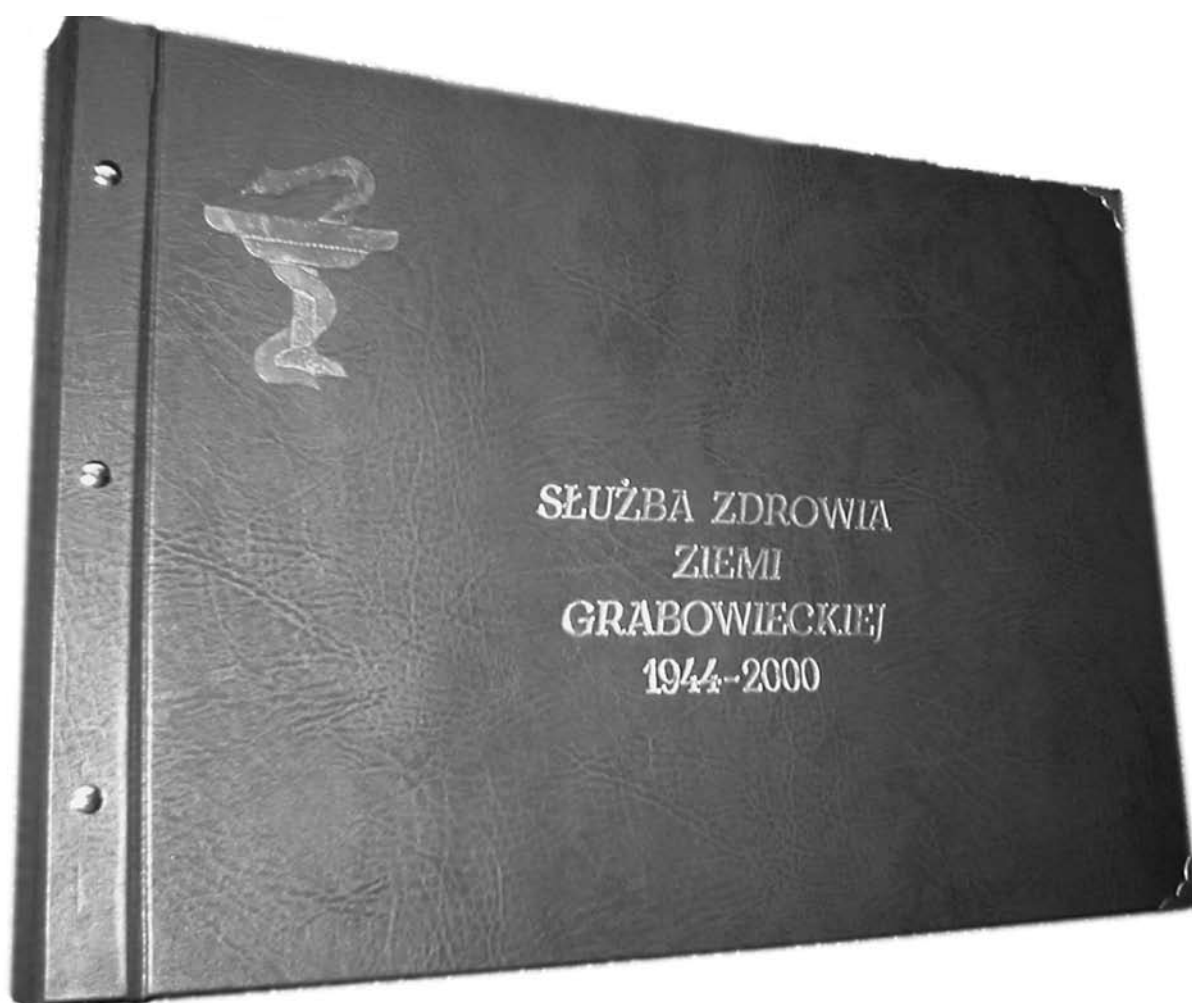
Zdjęcie 125
Olga Czubara, praczka.

20. ZDJĘCIA – CZ. 5, ZDJĘCIA ORYGINAŁU KRONIKI

Zdjęcia 126-133

Fragmenty oryginału kroniki.

Zdjęcie 134
Oprawa oryginału kroniki.

SPIS TREŚCI

KRONIKA SŁUŻBY ZDROWIA ZIEMI GRABOWIECKIEJ 1944-2000

1. WSTĘP	3
2. OKRES POWOJENNY	3
2.1. Wyzwolenie	3
2.2. Osada Grabowiec, II wojna światowa i wyzwolenie	3
2.3. Organizacja społecznej służby zdrowia	4
2.4. Apteka	5
2.5. Powiatowy Związek Samorządowy w Hrubieszowie	5
2.6. Powiatowy lekarz, kierownik wydziału zdrowia	5
2.7. Kadra medyczna	6
3. ZMIANY	6
3.1. Zatrudnienie Reginy Boczkowskiej	6
3.2. Remont budynku, biała szkoła	6
3.3. Cel młodego lekarza	7
3.4. Odremontowany budynek	7
3.5. Praca zespołu	7
4. LECZNICTWO OTWARTE	8
4.1. Podstawowe informacje	8
4.2. Profilaktyka, czyli zapobieganie chorobom	11
4.3. Higiena szkolna	14
4.4. Lecznictwo stomatologiczne	16
4.5. Apteka Nr 43 w Grabowcu	17
5. LECZNICTWO ZAMKNIĘTE – IZBA PORODOWA	17
5.1. Podstawowe informacje	17
5.2. Organizacja Izby Porodowej w Grabowcu	18
5.3. Pracownicy izby	18
5.4. Zasady korzystania z Izby Porodowej	19
5.5. Praca Izby Porodowej	19
6. BUDOWA I ODDANIE DO UŻYTKU NOWEGO BUDYNKU OŚRODKA ZDROWIA	20
6.1. Potrzeba rozbudowy ośrodka	20
6.2. Społeczny komitet budowy	20
6.3. Budowa nowego Ośrodka Zdrowia i Izby Porodowej	22
6.4. Uroczyste otwarcie ośrodka	24
7. PRACA W NOWYM BUDYNKU, 1964 - 2000	24
7.1. Rozlokowanie	24
7.2. Lecznictwo otwarte, Ośrodek Zdrowia – poradnia ogólna	24

7.3.Instruktorzy higieny pracy.....	25
7.4.Laboratorium analityczne	25
7.5.Higiena szkolna.....	25
7.6.Lecznictwo otwarte, poradnia lekarsko – stomatologiczna.....	26
7.7.Lecznictwo zamknięte, Izba Porodowa.....	26
7.8.Apteka.....	27
8. PODSUMOWANIE	27
8.1.Półwiecze działalności	27
8.2.Reforma służby zdrowia - 2001	27
9. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, PORADNIA OGÓLNA	28
9.1.Howorski Marian – felczer	28
9.2.Kidybiński Stanisław, felczer.....	28
9.3.Boczkowska Regina, lekarz medycyny.....	28
9.4.Orzechowski Roman, lekarz medycyny.....	28
9.5.Papierowski Krzysztof, lekarz medycyny.....	29
9.6.Znanińska Maria Krystyna z domu Piniecka, lekarz medycyny	29
9.7.Brudzisz-Zakrzewska Zofia Teresa z domu Brudzisz, lekarz medycyny	29
9.8.Tabała Bożena z domu Romanch, lekarz medycyny	29
9.9.Tabała Marek Stanisław, lekarz medycyny.....	29
9.10.Bielaszewski Mieczysław, felczer.....	30
9.11.Pawłoś Stanisław, felczer.....	30
10. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, PORADNIA LEKARSKO – STOMATOLOGICZNA	30
10.1.Bartoszewicz Stanisława, lekarz stomatolog.....	30
10.2.Grodzka Halina, lekarz stomatolog.....	30
10.3.Petruczanis-Gutry Elżbieta, lekarz stomatolog.....	30
10.4.Gutry Jerzy, lekarz stomatolog.....	30
10.5.Kurz Barbara, lekarz stomatolog.....	30
10.6.Kliza Teresa z domu Ferenszkiewicz, lekarz stomatolog	31
10.7.Papierowska Barbara z domu Domańska, lekarz stomatolog.....	31
10.8.Kicińska Izabela z domu Boczkowska, asystentka stomatologiczna.....	31
11. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, LABORATORIUM, HIGIENA PRACY, REJESTRACJA	31
11.1.Nowak Danuta, laborantka analityczna.....	31
11.2.Staszczuk Krystyna z domu Romaniuk, instruktor higieny.....	31
11.3.Sabalska Bożena, rejestratorka.....	32
12. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, PIEŁĘGNIARKI, POŁOŻNE, REHABILITANTKA	32

12.1. Raczyńska Lucyna z domu Lancmańska, pielęgniarka dyplomowana	32
12.2. Gorzkowska Gabriela z domu Boczkowska, pielęgniarka dyplomowana	32
12.3. Łopuszyńska Zofia z domu Boniecka, pielęgniarka dyplomowana	32
12.4. Pajer Elżbieta z domu Marcela, pielęgniarka dyplomowana	32
12.5. Koszuta Jadwiga z domu Sarzyńska, pielęgniarka dyplomowana	32
12.6. Chomiuk Mirosława z domu Mizerska, położna dyplomowana	33
12.7. Łącz Bogumiła z domu Borys, pielęgniarka dyplomowana	33
12.8. Flipowicz Danuta z domu Kłos, pielęgniarka dyplomowana	33
12.9. Dziura Helena z domu Linder, pielęgniarka dyplomowana	33
12.10. Siedlecka Barbara z domu Nowak, położna dyplomowana	33
12.11. Kordyś Zofia z domu Pituch, pielęgniarka dyplomowana	33
12.12. Martyniuk Barbara z domu Stasiuk, rehabilitantka	34

13. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, PERSONEL POMOCNICZY OŚRODKA ZDROWIA I PORADNI STOMATOLOGICZNEJ **34**

13.1. Danilczuk Stefan, kierowca karetki	34
13.2. Sieczkowska Stanisława z domu Moskwa, pomoc fizyczna	34
13.3. Kraszkiewicz Maria, pomoc fizyczna	34
13.4. Kołodziej Marianna, pomoc fizyczna	34
13.5. Dziura Józefa z domu Bąk, pomoc fizyczna	34
13.6. Boczkowska Katarzyna z domu Przytuła, salowa i pomoc fizyczna	34
13.7. Wróbel Barbara z domu Krawczuk, pomoc fizyczna	34
13.8. Czausz Adolf, konserwator – palacz	35
13.9. Wilk Jan, palacz – mechanik	35
13.10. Bariewski Bolesław, palacz	35

14. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, IZBA PORODOWA **35**

14.1. Lancmańska Antonina, położna	35
14.2. Romska Leokadia z domu Mitrocka, położna	35
14.3. Sieczkowska Feliksa, salowa	36
14.4. Wszytko Stefania, salowa	36
14.5. Czerwińska Anna, salowa	36
14.6. Czerwińska Franciszka, kucharka	36
14.7. Margol Zofia z domu Bezuch, kucharka	36
14.8. Jaroń Maria, kucharka	36
14.9. Nowicka Aldona, kucharka	36
14.10. Żołnierczuk Maria, kucharka	36
14.11. Czubara Olga, pracza	36
14.12. Bełzecka Bronisława z domu Kozłowska, salowa	36

14.13. Boczkowska Wincentyna, salowa.....	37
14.14. Skowron-Zienkiewicz Janina, salowa.....	37
14.15. Boczkowska Katarzyna z domu Przytuła, salowa.....	37
15. PRACOWNICY GRABOWIECKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA, APTEKA.....	37
15.1. Brykalska Michalina, farmaceutka.....	37
15.2. Kłos Stanisław, farmaceutka.....	37
15.3. Jach Halicka Marianna z domu Jach, farmaceutka.....	37
15.4. Kłos Ewelina z domu Tuhy, technik farmaceutyczny.....	37
15.5. Saluk Halina z domu Grechuta, technik farmaceutyczny.....	37
15.6. Hawryluk Irena z domu Wodzińska, pracownik administracyjno-biurowy.....	38
15.7. Nowaczewska Julia, pracownik fizyczny.....	38
16. ZDJĘCIA – CZ. 1.....	39
16.1. Panorama Grabowca.....	39
16.2. Stare budynki Ośrodka Zdrowia.....	40
16.3. Izba porodowa.....	41
16.4. Pochody – 1 maja.....	42
17. ZDJĘCIA – CZ. 2.....	43
17.1. Komisja zdrowia GRN w Grabowcu.....	43
17.2. Władza powiatowa, wojewódzka służby zdrowia.....	43
18. ZDJĘCIA – CZ. 3.....	44
18.1. Społeczny Komitet Budowy Ośrodka Zdrowia.....	44
18.2. Współpracownicy budowy budynku Ośrodka Zdrowia.....	47
18.3. Budowa budynku Ośrodka Zdrowia.....	48
18.4. Otwarcie budynku Ośrodka Zdrowia – 25 lipca 1964 roku.....	49
19. ZDJĘCIA – CZ. 4.....	52
19.1. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia lata pięćdziesiąte XX wieku.....	52
19.2. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia – w aptecę.....	55
19.3. Pracownicy grabowieckiej służby zdrowia.....	55
20. ZDJĘCIA – CZ. 5, ZDJĘCIA ORYGINAŁU KRONIKI.....	61
21. SPIS TREŚCI.....	64

